

Polder.blad

Januari 2008

natuurpunt

Hobokense Polder

Algemene info

Lidmaatschap Natuurpunt: 20 euro per jaar te storten op onze rekening. Dit bedrag omvat het lidmaatschap voor het hele gezin. Als lid van Natuurpunt Hobokense Polder ontvangt men het algemeen verenigingsmagazine Natuur.blad en ons afdelingstijdschrift Polder.blad.

Abonnementen: Natuurpuntleden kunnen zich abonneren op het natuurstudietijdschrift Natuur.focus en het ornithologisch blad Natuur.oriolus aan telkens 8,5 euro. Beide tijdschriften samen kosten 14,50 euro.

Abonnement op het tijdschrift Polder.blad van Natuurpunt Hobokense Polder: voor leden van andere afdelingen door storting van 6 euro op onze rekening.

Verzekering: ieder Natuurpuntlid is verzekerd inzake burgerlijke aansprakelijkheid bij deelname aan de Natuurpuntactiviteiten. Niet-leden gaan mee op eigen verantwoordelijkheid. Daar het bestuur niet verantwoordelijk kan gesteld worden voor de gevolgen van brand, worden de rokers er uitdrukkelijk op gewezen dat zij dit doen op eigen risico.

Alle betalingen dienen te gebeuren op volgende rekening:
979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder. Op uw betalingen steeds reden van betaling en uw naam vermelden a.u.b.

Fiscaal aftrekbare giften (min. 30 euro) dienen rechtstreeks gestort te worden op rekening 293-0212075-88 van de Natuurpunt vzw, Michiel Coxiestraat 11 2800 Mechelen met vermelding "Afdelingsfonds Hobokense Polder"

Contactpersonen

Voorzitter: info@hobokensepolder.be

Danny Jonckheere, Cdt. Van Laethemstraat 45, 2660 Hoboken, 03/828.64.03

Secretaris:

Chris Verwaest, Lelieplaats 9/1, 2660 Hoboken, 03/827.28.27

Conservator Hobokense Polder: conservator@hobokensepolder.be

Wim Mertens, Jan de Groofstraat 13, 2610 Wilrijk, 03/216.93.62

Redactie en lay out Polder.blad: tijdschrift@hobokensepolder.be

Ria Thys en Luk Smets, J.F.Kennedylaan 22, 2630 Aartselaar, 03/289.73.66

Ledenadministratie en penningmeester: leden@hobokensepolder.be

Luk Smets, J.F.Kennedylaan 22, 2630 Aartselaar, 03/289.73.66

Geleide wandelingen: wandelingen@hobokensepolder.be

Annie Van Zwieten, Zomerdijklaan 4, 2660 Hoboken, 03/828.37.60

Webmaster: webmaster@hobokensepolder.be

Paul Van den Broecke, Van Traynellaan 6, 2600 Hoboken, 03/828.63.38

Propaganda:

André Driesen, Krekelstraat 124, 2660 Hoboken, 03/829.19.10

Goudklompjes:

André Van Langenhove, Zevenbergenlaan 8, 2660 Hoboken, 03/288.00.81

Gilbert Van de Velde, Van Traynellaan 28, 2660 Hoboken, 03/825.12.75

Foto op kaft:

Bloeiende hazelaar

Foto: Danny Jonckheere

De **Polderwandelingen** worden verzorgd door VMPA-Hoboken en zijn in de agenda aangegeven met

Ieder die het wenst, ook scholen en verenigingen, kunnen een wandeling met natuurgids aanvragen bij Annie Van Zwieten. Contactgegevens: zie hoger.

Website: www.hobokensepolder.be

Raadpleeg deze website voor achtergrondinformatie, foto's van activiteiten, de geschiedenis van de Hobokense Polder, ...

Polder.flits: Van tijd tot tijd brengen we onze leden via e-mail op de hoogte van dringende berichten, die via ons tijdschrift niet tijdig kunnen meegedeeld worden of als herinnering. Wenst u zulke berichten te ontvangen, geef dan uw emailadres door aan flits@hobokensepolder.be

Onze afdeling heeft een **open bestuur**. De bestuursvergaderingen vinden in principe plaats op de **derde woensdag van de maand** om 19.30 u in **zaal Moretus, Berkenrodelei 34 te Hoboken**. Alle leden zijn welkom. Zie verder in het tijdschrift voor eventuele wijzigingen.

Inhoudstafel

Colofon	2
Editoriaal	3
Kalender	4
Algemene Vergadering	10
Cursussen:	
- Amfibieën	11
- Zet je tanden in de natuur	11
- Gidsen voor kinderen	12
- Wat vliegt er op het Kiel?	12
Nesten op het Kiel	13
Boomplantactie	13
In de schijnwerper:	
- Natuureiland Tiengemeten	14
Onze sponsors	17
Educatie:	
- Watervogels in de winter	18
Ankona-ontmoetingsdag	20
Studie:	
- Waarnemingen in de regio	21
- Vogeltrektellingen	23
- Watervogeltellingen	25
- Paddenraapactie	25
- Nieuwe vlindersoort in HP	26
- Vogels voeren en beloeren	26
Beleid:	
- Halve groene Hollebeek?	27
Behaag natuurlijk 2007	27
Beheer:	
- Onze Goudklompjes	28
Terugblik:	
- Dag van de Natuur	29
- Wingevallei en Walenbos	30
- Fotogalerij op website	31
Oproep: verzamel plastic en kroonkurken !	31
Activiteitenkalender	32

Met dank aan de fotografen:
 André Van Langenhove, Chris Verwaest, Danny Jonckheere, Franz Van Leekwijck, Gilbert Van de Velde, Kris Vos, Luk Smets, Peter Hofman, Walter Decoene, Walter De Weger, Wout Janssens

Ook werden enkele foto's van internet geplukt.

Natuurpunt Hobokense Polder heeft je nodig

Weer een jaar achter de rug. Traditiegetrouw wisselen we nieuwjaarswensen uit en blikken we terug op het voorbije jaar. Het is geen gemakkelijk jaar geweest, een jaar met grote projecten en zware inzet, soms niet altijd met het verwachte resultaat.

Half november stuurde ik volgende email aan onze medewerkers.

Beste vrienden,

Soms vind je echt geen tijd om aan activiteiten deel te nemen. Maar email laat voelen wat er leeft in onze vereniging, ook al ben je even afwezig. En dat is heel wat, als ik zo na ga wat er allemaal de afgelopen 2 weken gecommuniceerd werd.

- *het KIJK.punt nadert na hard gezwoeg zijn voltooiing*
 - *het wandelpad is uitgegraven*
 - *leerlingen van Pius-X maken de bekisting klaar*
 - *de kijkhut aan het Broekskot werd opgekuist na vandalisme*
 - *onze website is bijgewerkt*
 - *een Polder.flits is verstuurd*
 - *een persbericht is verstuurd*
 - *vandaag hebben twee gidsen scholieren begeleid*
 - *de laatste flyers voor de Dag van de Natuur werden gebust*
 - *de trektellingen zijn afgerond en mooi ingegeven op trektellen.nl*
 - *een nieuw observatiepunt aan het rietveld*
 - *opmerkelijke vogelwaarnemingen in de polder*
 - *er werden nog wat Natuur.kalenders verkocht*
 - *de ledenlijst vermeldde weer 20 nieuwe leden (waarvan we er zelf 10 maakten op infostanden)*
 - *de wandelkalender 2008 wordt weer samengesteld met positieve reactie van onze gidsen*
 - *de bestellingen van behaag..natuurlijk zijn verwerkt en doorgegeven*
 - *een vergadering over een nieuw project op het Kiel werd bijgewoond*
 - *ook een vergadering over een samenwerkingsproject met Oxfam-Wereldwinkels*
 - *na wat Fortis-PC-banking-problemen zijn er weer betalingen gebeurd*
 - *afspraken voor nieuwe cursussen zijn gelegd*
 - *het gezellig samenzijn zijn wordt voorbereid*
 - *er wordt hard gewerkt aan het programma voor weekend in de Westhoek*
 - *een weekend naar Lac du Der werd ter plaatse voorbereid*
 - *de draagtassen voor de Dag van de Natuur werden in Mechelen mee klaargemaakt*
 - *... (en er gebeurde nog veel meer, zonder dat ik het weet)*
- Aan veel puntjes deden vele medewerkers mee. Bij andere was het soms eenzaam zwoegen. Ik noem bewust geen namen, want dan vergeet ik er zeker. Het geeft wel een goed gevoel: Natuurpunt Hobokense Polder is springlevend.*

Van harte proficiat en bedankt aan allen !!!

Ook het nieuwe jaar dient zich aan met opportuniteiten en uitdagingen. Zo kregen we de vraag van de stad en het Museum Middelheim om deel te nemen aan het project Nesten. Ondanks dat dit weer een extra belasting is, kan een vereniging met een missie als de onze hierop niet neen zeggen. U leest hierover verder in dit blad. Maar om al die taken te blijven vervullen, hebben we hulp nodig. We doen uitdrukkelijk een oproep aan al onze leden. Voel je geroepen om ook een steentje bij te dragen. Vul bijgevoegde oproep tot medewerking in en geeft het af aan één van onze bestuursleden. Natuurpunt Hobokense Polder heeft je echt nodig...

Luk Smets

Zaterdag 12 januari 2008 om 10 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 of Wim Mertens, 03/216 93 62

Eenmaal per maand werken we in het weekend een halve dag in de Hobokense Polder.

We kunnen ieders hulp gebruiken om het natuurbeheer uit te voeren: jong en oud, man en vrouw, ...

Vele handen maken het werk lichter en geven ook een fijne sfeer.

Dus welkom !

Gelieve voor de afspraakplaats even contact op te nemen met Danny.

Einde voorzien omstreeks 13 u.

Zondag 13 januari 2008 om 10 u

Overwinterende watervogels op de Zeeschelde Boottocht met de Jan Plezier

Gids: Tom Ysebaert (Centre for Estuarine and Marine Ecology)

Leiding: Luk Smets tel. 03/289 73 66 - luk.smets@telenet.be

Van harte welkom op onze activiteiten !

Honden kunnen in ons natuurgebied Hobokense Polder mee aan de leiband, maar kunnen niet mee bij andere activiteiten.

Kostendelend vervoer (5 eurocent/km wordt op de afspraakplaats georganiseerd)

Kindvriendelijke tocht

Wandelingen begeleid door VMPA-gidsen, ook aangekondigd in de VMPA-kalender

Voor deze activiteiten dient ingeschreven te worden

Schelde, grootstad, haven, industrie, vervuiling,.. Heel wat mensen denken dat daar geen vis meer rondzwemt. Nochtans is de Schelde een vitale en lenige brok natuur, die volgens oeroude regels stroomt en werkt. Langs deze Schelde is heel wat natuur overgebleven. Sinds begin van de jaren negentig wordt ernstig werk gemaakt van de verbetering van de waterkwaliteit. Het einddoel is nog lang niet bereikt, maar verbetering is duidelijk merkbaar. Het leven in het water wordt opnieuw soortenrijker. De vispopulatie herstelt spectaculair. De Schelde wordt opnieuw bevlogen door duitzenden watervogels.

Het is sinds januari 2005 geleden dat we de overwinterende watervogels konden bewonderen van op het water. De boottocht kende toen een groot succes zowel wat betreft aantal

deelnemers als waarnemingen. Van de eenden zijn wintertaling, wilde eend, tafeleend en krakeend de belangrijkste overwinteraars. Met uitzondering van wilde eend komt meer dan 1 % van de totale Noordwest-Europese populatie overwinteren in de Zeeschelde. Voor krakeend is dit zelfs meer dan 6 %. Voor Vlaanderen betekent dit dat de Zeeschelde in de winter 50 tot 60 % van de wintertalingen, ongeveer 30 % van de krakeenden en pijlstaarten en 10% van de wilde eenden herbergt. De Zeeschelde vormt dan ook één van de belangrijke overwinteringsgebieden voor watervogels in Vlaanderen. (gegevens www.inbo.be)

We varen stroomafwaarts voorbij Antwerpen tot het Verdrongen Land van Saeftinghe. Daarbij maken we maximaal gebruik van het getij.

Tom Ysebaert zal ons alles vertellen over het ecologisch herstel van het Schelde-estuarium. Tom is postdoctoraal reearcher in de Department tertalingen, ongeveer 30 % van de krakeenden en pijlstaarten en 10% van de wilde eenden herbergt. De Zeeschelde vormt dan ook één van de belangrijke overwinteringsgebieden voor watervogels in Vlaanderen. (gegevens www.inbo.be) We varen stroomafwaarts voorbij Antwerpen tot het Verdrongen Land van Saeftinghe. Daarbij maken we maximaal gebruik van het getij.

Tom Ysebaert zal ons alles vertellen over het ecologisch herstel van het Schelde-estuarium. Tom is postdoctoraal reearcher in de Department

of Spatial Ecology te Yerseke, welke het dynamisme van de habitats van estuaria en kusten bestudeert. Tijdens de boottocht staan vooral de watervogels in de belangstelling. De mooie natuurbeelden met typische rietlanden en wilgenvloedbossen krijg je er als toemaatje bovenop. En met wat geluk vinden we wat zeehonden.

Praktisch: De boottocht maken

we samen met onze vrienden van Natuurpunt Rupelstreek, die reeds in Hemiksem op de boot stappen. Wij stappen op om 10 u aan de aanlegkade van de veerdienst Hoboken-Kruibeke te Hoboken. Met de boot Jan Plezier 2 varen we tot Walsoorden (voorbij Saeftinghe). We stappen niet uit. Terug te Hoboken rond 16 u. De overdekte zitruimten zijn verwarmd, maar de fervente vogelaars

kunnen op het open dek hun hartje ophalen.

Meebrengen: winddichte en warme kledij, verrekijker, telescoop, fototoestel, picknick, drank is te koop op de boot alsook soep.

Inschrijven door storting op onze rekening (zie blz 2) van 14 euro per persoon, kinderen tot 16 jaar betalen 9 euro. Vermeld "Scheldeboottocht" + aantal personen.

Dinsdag 15 januari 2008 om 19.30 u

Cursus "Gewriemel zonder piemel"

Info: Ria Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be

Vandaag vindt de theorieles plaats van de tweedelige amfibieëncursus. Bart Hellemans van Hyla is onze lesgever. Voor meer info en inschrij-

vingsmodaliteiten: zie blz 11 en 12 De praktijkles gaat door op zondag 17 februari van 10 u tot 12 u o.l.v. Danny Jonckheere

Woensdag 16 januari 2008 om 19.30 u

Open bestuursvergadering in Zaal Moretus !!!

Alle geïnteresseerden welkom!

Zaterdag of zondag 19 of 20 januari 2008

Watervogeltellingen in de Hobokense Polder en langs de Schelde

Info: André van Langenhove, 03/288 00 81

Van oktober tot en met maart worden in heel Europa op een vast weekend maandelijks alle watervogels geteld. Al verschillende jaren nemen we in Hoboken deel aan deze tellingen. Wil je ook eens deelnemen aan zo'n telling?

Neem gerust contact op met André

Van Langenhove (telefonisch of via mail: andre.van.langenhove@versateladsl.be).

Hij zal je de juiste vertrekplaats en het vertrekmoment doorgeven.

Meebrengen: warme, waterdichte kledij en verrekijker

Zondag 27 januari 2008 om 8.15 u

Vogeltocht naar Zuid-Holland:

Op zoek naar ganzen, watervogels ennieuwe natuur !

Gids: Luc Van Schoor

Info: Ria Thys 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be

Wil u wat meer voorafgaandelijke info lezen over het prachtige natuurproject Tiengemeten, lees dan het uitgebreid artikel van Luc Van Schoor verder in Polder.blad.

Elke winter komen zowat een miljoen ganzen vanuit de arctische streken naar de lage landen afgezakt. In Nederland en Vlaanderen zijn al aardig wat rust- en foerageerplaatsen voor de 'winterganzen' beschermd. Sommige soorten zoals kolgans en brandgans zijn voornamelijk gras-

eters; andere zoals rietgans verkiezen akkers met oogstresten en nog andere zoals rotgans hebben een voorkeur voor zeegras en brakwaterplanten.

Deze verschillende voedselkeuze en het sociale gedrag van ganzen trekt de belangstelling van heel wat natuurfreaks. Vandaag bezoeken we enkele merkwaardige vogelgebieden in Zuid-Holland, waarbij we naast de ganzen ook de andere watervogels zeker niet vergeten.

We rijden om te beginnen rechtstreeks naar het **Oudeland van Strijen**, één van de beste ganzenpleisterplaatsen en weidevogelgebieden in de delta. Dit Oudeland van Strijen, iets ten zuiden van grootstad Rotterdam, is een polder met oude historische graslanden met hobbelige bodem. Dat komt omdat de getijdenkreeken die hier vroeger liepen, zand en klei hebben afgezet. Na het bezoek aan het Oudeland van Strijen rijden we naar de **Koren-**

dijkse slikken, bijna 500 ha natuur, waarvan ruim 100 ha prima ganzen-graslanden. Vanaf de dijk heb je hier een prachtig zicht op de groepen van duizenden grauwe en vooral brand-ganzen. Het is hier ook uitkijken naar grote zilverreiger en meerdere roofvogels.

Rond de middag rijden we naar **Tien-gemeten**: het laatste echte eiland van ZW-Nederland, een bootreisje verwijderd van de vaste wal. Na uit-eenlopende plannen voor het eiland (van kerncentrale, vakantiepark tot baggerstort) besloot de overheid in 1994 dat Tiengemeten natuurgebied zou worden, beheerd door de vereniging Natuurmonumenten

Er gebeurt iets groots, iets fantastisch op Tiengemeten, temidden van het Haringvliet ! Het hele landbouweiland, duizend ha groot, wordt in één keer puur natuur. Echt wilde natuur, met stromende geulen en kreken. Waar je eindeloos kunt wandelen door gebaad en ongebaand terrein. Tiengemeten groeit uit tot een natuurgebied zoals je dat in Nederland eigenlijk nauwelijks ziet. Begin september 2007 werd de dijk doorstoken zodat een groot deel van het eiland is overgeleverd aan het water. Het Haringvliet zou van 2015 terug een echt getijdenwater worden met gecontroleerd openstellen van de zeesluizen. Het eiland is dus maar net 'klaar' en daarom gaan

we er eens een kijkje nemen via één van de drie wandelwegen en het informatiecentrum. Wie de oversteek naar natuureiland Tiengemeten maakt, raakt onherroepelijk onder de indruk van de rust, de ruimte en de weidsheid. We kijken uit naar allerlei eenden, ganzen en roofvogels..... ja, wie weet misschien ook naar de imposante zeearend.

Het wordt, mits een schappelijk weertje, alleszins een gevarieerde dag waar menig vogel- en natuurliefhebber kan van genieten. Zorg dat je erbij bent!

Praktisch: vertrek om 8.15 u op de Kioskplaats in Hoboken met eigen wagens (kostendelend samenrijden aan 5 eurocent/km). Meebrengen: zeer warme en regenbestendige kledij, stevige stapschoenen en laarzen, verrekijker, vogelgids, picknick. Wandelaafstand: voormiddag ca. 2 km, namiddag: ca. 8 km. Terug in Hoboken omstreeks 19 u. **Voorinschrijven aangewezen, dus graag een telefoontje voor 25 januari** naar Luk en Ria Smets-Thys, 03/289 73 66. De tocht zelf is gratis, maar gelieve wel 2 euro te voorzien voor de retourvaart naar en van het eiland Tiengemeten.

Zaterdag 2 februari 2008 om 20 u

**Gezellig samenzijn en algemene vergadering van onze vzw
Het jaar in woord en beeld, gevolgd door een supergezellige quiz**
Organisatie: de bestuursploeg

Op 2 februari houden we onze jaarlijkse gezellige avond met algemene vergadering van onze vzw. Uiteraard zijn er wat verplichte nummertjes zoals de jaarrekening en begroting. Maar dank zij moderne technieken maken we er een mooie voorstelling van. Het jaaroverzicht 2007 zal u gepresenteerd worden in de vorm van een becommentarieerde (computer)diashow. 2007 was weer een jaar van hard werken aan het KLIJK.punt en in ons natuurgebied, maar ook met gezellige en leerrijke cursussen en uitstappen. We willen ook ons bestuur verster-

ken. Ben je kandidaat bestuurslid, geef dan je naam door aan Danny Jonckheere. Traditioneel zorgt onze trouwe kookploeg voor hapjes en drankjes, terwijl Danny en Ann jullie vergasten op een gezellige quiz.

Praktisch: 20 u in Zaal Moretus, Berkenrodelei, 34 Hoboken. Inkom en hapjes gratis. Voor meer inlichtingen zie blz 10

Zaterdag 9 februari 2008 om 10 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 of Wim Mertens, 03/216 93 62

Voor verdere praktische afspraken:
zie kalender 12 januari

Zaterdag of zondag 16 of 17 februari 2008

Watervogeltellingen in de Hobokense Polder en langs de Schelde

Info: André van Langenhove, 03/288 00 81

Voor verdere praktische afspraken:
zie kalender 19-20 januari

Woensdag 20 februari 2008 om 19.30 u

Open bestuursvergadering in Zaal Moretus !!!

Alle geïnteresseerden welkom!

Donderdag 21 februari 2008 om 19.30 u

Cursus Zet je tanden in de natuur

Info: Ria Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be

Enmalige cursus over SMAKEN en de bijzonder rijke biodiversiteit die er aan verbonden is.

Meer info en inschrijvingsmodaliteiten zie blz. 11 en 12

Woensdag 27 februari 2008 om 19.30 u

Cursus Gidsen voor kinderen

Info: Ria Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be

Vandaag vindt de theoretische plaats van de tweedelige cursus Gidsen voor kinderen. Stella Van Hofstraeten is onze lesgeefster.

Voor meer info en inschrijvingsmoda-

liteiten: zie blz 12

De praktijkles gaat door op zondag 9 maart van 9.30 u tot 12.30 u in de Hobokense Polder.

Aalscholver

Zaterdag 8 maart 2008 om 8.30 u

Saeftinghe en Kerncentrale van Doel

Gidsen: Saeftinghe: Walter Van Kerkhoven - Doel: plaatselijke gids

Info: Ria Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be

OPGELET! Inschrijven ten laatste 31 januari !!!!

Vandaag trekken we naar Saeftinghe en naar Doel.

Het Verdrongen Land van Saeftinghe ligt in het zuidwesten van Nederland nabij de grens met België. Het is een 3.800 ha groot intergetijdengebied in het oosten van de Westerschelde, waarvan 2.250 ha met schorrenvegetatie is begroeid. Het gemiddeld getijdenverschil bij Nieuw Namen (Saeftinghe) is het grootste voor Nederland en bedraagt ongeveer vijf meter. Het nutriëntenrijke zee- en het organische stofrijke rivierwater komt er bijeen. Deze combinatie zorgt voor een zeer hoge productie

aan plantaardig en dierlijk materiaal. Daar tegenover staat dat maar weinig organismen aan het leven in een brak milieu zijn aangepast. De levensvormen in Saeftinghe worden daardoor gekenmerkt door weinig soorten, maar enorme aantallen. Ten zuiden van Saeftinghe zijn er relatief grootschalige polders (de Saeftinghe - polders) met een totaal oppervlak van circa 3.500 ha. Deze polders worden voornamelijk ge-

bruikt als akkerbouwgebied. Minder dan 1% is grasland. De belangrijkste gewassen die worden verbouwd zijn

(winter) granen, suikerbieten, aardappelen en graszaad.

Maar onze grootste belangstelling deze voormiddag gaat uit naar de vogels. Om vogels in Saeftinghe te zien, moet je het gebied overigens niet in. Vanaf de dijk is er, vooral bij eb en vloed, veel te zien. We gaan eerst kijken bij het 'Gemaal van Paal'. We hopen hier veel steltlopers bij mekaar te zien op de slikplaten. Al dat gewriemel trekt ook al eens een roofvogel zoals slechtvalk, bruine en blauwe kiekendief en met veel geluk een enkel smelleken. In de geul zelf zitten dan nog honderden smienten, pijlstaarten en andere zwembeesten. Vanaf hier gaan we richting kijkhut. Hier hebben we dan weer meer kans op grote en kleine zilverreigers, verschillende ganzensoorten en alerhande steltlopers. Met wat geluk zitten de eerste grutto's er al en kunnen we uren discussiëren of het nu IJslandse of Europese grutto's zijn. In Saeftinghe zijn altijd wel vogels te zien, maar soms zitten die dan wat verder weg en het wordt dan wel 'telescopewerk'

Na de picknick in een cafeetje in Em-mahaven rijden we naar de Electra-belkerncentrale van Doel, waar we om 14 u verwacht worden. Het bezoek aan de kerncentrale bestaat uit een powerpointpresentatie in het auditorium van de centrale. Na het uitdelen van veiligheidshelmen en -brillen plus luisterapparaat brengen we een bezoek aan de installaties. En als extraatje nemen we ook een kijkje bij de videobeelden

van het slechtvalknest op een van de koeltorens. Sinds 1995 nestelt er elk jaar een slechtvalkkoppel in de nestkast. Electrabel installeerde een camera bij deze nestkast, zodat iedereen van op de begane grond getuige kan zijn van de zorg en de toewijding waarmee deze mooie roofvogel zijn nest beschermt. Voor we huiswaarts rijden krijgen we nog een drankje naar keuze in de cafetaria. Bij deze daguitstap kunnen we rekenen op twee bekende gidsen. Walter Van Kerkhoven is onze natuurgids in Saeftinghe en naar alle waarschijnlijkheid is Hugo Blockx onze Doelgids.

Praktisch:

Vertrek om 8.30 u in Hoboken, parking Kioskplaats. Kostendelend samenrijden aan 5 eurocent/km. Terug in Hoboken omstreeks 18 u. Meenemen: stevige wandelschoenen, zeer warme kledij!!!, verrekijker (en telescoop), picknick. Breng zeker

uw identiteitskaart mee; die moet je tonen aan de toegang van de kerncentrale.

Het bezoek is gratis, maar de richtlijnen in de kerncentrale zijn zeer strikt. Vandaar dat **INSCHRIJVEN** een must is. Telefoon of mail naar Ria Thys ten laatste 31 januari ! Geef op: Naam en voornaam, adres, geboortedatum en -plaats. Snel wezen: er kunnen maximum 20 personen deelnemen aan het namiddagbezoek in Doel!

Slechtvalk

Zondag 9 maart 2008 om 10 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 of Wim Mertens, 03/216 93 62

Voor verdere praktische afspraken: zie kalender 12 januari

Zaterdag 15 of zondag 16 maart 2008

Watervogeltellingen in de Hobokense Polder en langs de Schelde

Info: André van Langenhove, 03/288 00 81

Voor verdere praktische afspraken: zie kalender 19-20 januari

Zondag 16 maart 2008 om 9.30 u

Vroege lentewandeling in de Hobokense Polder

Gidsen: Jeannine Nielandt en Gilbert Van Ael

Info: Annie Vandeweyer-Van Zwieten, 03/828 37 60

Grote muur

Met het begin van de lente starten we ook weer met de maandelijkse wandelingen in de Hobokense Polder. Tijd dus om te kijken naar de voorjaarsbloeiers, de bloei van wilgen en andere bomen, tijd ook om de eerste zangertjes te beluisteren die terug zijn van weg geweest en

voornamelijk om te genieten van een fijne wandeling samen met mensen die van de natuur houden.

Praktisch: Afspraak aan station Hoboken-Polder, einde Berkenrodelei om 9.30 u. Einde omstreeks 12.30 u. Meebrengen: laarzen en verrekijker.

Woensdag 19 maart 2008 om 19.30 u

Open bestuursvergadering in Zaal Moretus !!!

Alle geïnteresseerden welkom!

Paasmaandag 24 maart 2008 om 8.15 u

Honegem en Raspaillebos: twee Oostvlaamse parels

Op zoek naar voorjaarsbloeiers en weidse landschappen

Gidsen: Natuurpunt Denderstreek (voormiddag) en Frans Thys (namiddag)

Leiding en info: Frans Thys, 03/830 20 51

Bosgeelster

Onze uitstap van paasmaandag 2007 kende een zodanig succes dat we ook in 2008 op paasmaandag een frisse neus gaan halen. En hoewel Pasen dit jaar uitzonderlijk vroeg valt, maken we toch kans de eerste lentebloeiers te zien ontluiken. Tenminste, als de winter niet te lang duurt ... Ditmaal zoeken we het in Oost-Vlaanderen, waar we twee heel opmerkelijke gebieden aandoen.

In de voormiddag verkennen we onder leiding van een plaatselijke gids het **natuurlandschap van Honegem**, gelegen ten noordwesten van Aalst, op de grens met Erpe en Lede. Daar wacht ons een weids landschap, bestaande uit weiden, beken, bosjes, knotwilgenrijen, houtkanten en oude turfputten. Een beschermd landschap, 200 hectare groot, waarvan het centraal gelegen moerasland met turfputten, ongeveer 35 hectare, eigendom is van Natuurpunt en het statuut van 'natuurreservaat' heeft. Er staat ook een vogelkijkhut. Dodaars, waterral, slobbeend, zomertaling, ijsvogel en rietgors zijn er broedvogel. Ook steltlopers worden geregeld waargenomen.

Voor de opmerkelijke flora van de aanwezige schrale en blauwgras-

landen zijn we wel wat te vroeg, maar toch kunnen we er nabij bosjes 2 opmerkelijke bloeiende planten aantreffen: de prachtschubwortel en de bosgeelster. Deze laatste, klein maar fijn, is een heel vroege bloeier en Honegem vormt zowat de enige Vlaamse groeiplaats van dit weinig opvallende plantje. Gezien we in een vochtig gebied vertoeven, komen daar ook veel amfibieën voor, waaronder de zeer zeldzaam geworden kamsalamander. Aan de rand van dit opmerkelijke landschap vinden we ook nog een prachtige eeuwenoude vierkantshoeve en een nog draaiende watermolen.

Na de middag gaan we ten oosten van Geraardsbergen, 30 km verder, een ander biotoop verkennen: het **Raspaillebos**. Natuurpunt heeft hier tientallen hectare bos in beheer en samen met het aanpalende Karkoolbos en Moerbekebos vormen deze bossen de noordwestelijke flank van de **Bosberg**. Van op de top van de Bosberg kan men genieten van schitterende vergezichten over de Dender- en Markvallei. Deze Bosberg is een begrip bij wielierliefhebbers, want na de fameuze Muur van Geraardsbergen is het de laatste grote hinderenis in de Ronde van Vlaanderen. We beperken onze wandeling niet tot het

Raspaillebos, maar verkennen ook de enig mooie heuvelende streek tussen Galmaarden en het Raspaillebos.

In het Raspaillebos zelf hebben enkele bronbeekjes een mozaïek van scherpe ruggen, valleitjes en verzakkingen geboetseerd. Dit is het leefgebied van vuursalamanders. Slanke sleutelbloemen, bosanemonen en speenkruid staan wellicht al te bloeien op paasmaandag. Later op het jaar volgen boshyacint en daslook. Het Raspaillebos en zijn gevarieerde omgeving is ook gekend omwille van een uitzonderlijk rijke roofvogelpopulatie: buizerd, sperwer, wespindief en torenvalk foerageren er, naast bosuil, ransuil en steenuil. Ook spechten (groene, grote en kleine bonte) zijn er geregeld waar te nemen.

Voor meer info over deze gebieden zie www.natuurpunt.be/honegem en www.natuurpunt.be/boven-dender.

Praktisch: vertrek om 8.15 u in Hoboken, Kioskplaats (parking) met eigen wagens (kostendelend samenrijden aan 5 eurocent/km, d.w.z. ca. 9 euro/persoon). Aansluiten om 13.45 u aan de Bosberg voor het namiddag gedeelte is mogelijk mits vooraf af te spreken met Frans.

Deelname in de kosten: 2 euro (gidsvergoeding), de dag zelf te voldoen (niet leden NP betalen 3 euro). Meenemen: zowel laarzen als stevige stapschoenen, verrekijker, vogelgids, flora en picknick (drank verkrijgbaar). Wandelafstand: voormiddag 6 km, namiddag 8 km. Terug in Hoboken omstreeks 19 u.

Voorinschrijven verplicht. Om

iedereen de mogelijkheid te geven mee te gaan, ook degenen die geen auto hebben en die moeilijk Hoboken kunnen bereiken, vragen we alle deelnemers Frans, tel. 03/830.20.51 of Danny, tel. 03/828.64.03 te verwittigen uiterlijk 20 maart. We zorgen er dan voor dat wie niet in Hoboken kan geraken op een haalbare plaats wordt opgepikt.

Algemene vergadering Hobokense Polder vzw

Op 2 februari 2008 gaat de jaarlijkse algemene vergadering van onze vzw door. Al onze leden zijn hierop uitgenodigd. Ieder Natuurpuntlid van onze afdeling is immers statutair toegetreden lid van onze vzw. Onze vereniging heeft echter ook stemge-

rechtigde leden nodig.

De drempel om stemgerechtigd lid te worden ligt echt niet hoog.

Stuur een briefje of mailtje aan onze voorzitter met je kandidatuur. Enige voorwaarde om aanvaard te worden is dat je lid bent van onze afdeling.

Agenda:

- Aanvaarding van nieuwe stemgerechtigde leden, eventueel ontslagen van stemgerechtigde leden.
- Jaaroverzicht 2007 aan de hand van een uitgebreide diashow.
- Financieel verslag 2007.
- Begroting 2008.
- Jaarvoorblik 2008.
- Verkiezing nieuwe bestuursleden. Voel je je geroepen onze bestuursploeg te versterken, aarzel dan niet je naam op te geven aan Danny Jonckheere (zie blz 2).
- Rondvraag.

Na het "officiële" gedeelte vergasten Ann en Danny je op een gezellige en leerrijke quiz.

Onze kookploeg zal ons traditioneel verwennen met hapjes en drankjes. (voor praktische schikkingen zie kalender 2 februari)

Een waaier aan kortere winter- en voorjaarscursussen ...

Gewriemel zonder piemel: snel inschrijven !
Dinsdag 15 januari en Zondag 17 februari

Cursusbegeleiders: Theorie: Bart Hellemans - Praktijk: Danny Jonckheere

Al jarenlang kunnen we met de hulp van tientallen vrijwilligers padden, kikkers en salamanders helpen bij hun tocht naar hun liefdespoelen. Maar heel vaak krijgen we vragen van de deelnemers om meer te vernemen over deze dieren. Vandaar dat we een **tweedelige amfibieëncursus** inrichten zowel voor de vrijwilligers aan de paddenoverzet als voor alle geïnteresseerden ! Voor de theorieles doen we beroep op Bart Hellemans, voorzitter van de amfibieënwerggroep Hyla.

De praktijkles wordt gegeven door onze eigen voorzitter Danny Jonckheere. Wil je weten wat het woord "sterrenschot" wil zeggen of een innige "amplexus", dan moet je zeker deelnemen aan deze korte cursus. Wie weet kan je nog iets opsteken om mee te doen aan de canvascrack. Verschillende inheemse amfibieën zullen worden

toegelicht en kunnen met een beetje geluk worden bekeken op de praktijkdag.

Ook zullen we na de cursus voor eens en voor altijd het verschil tussen hagedis en salamander kennen, evenals dat van een kikker en een pad. Wie zich nu al niet kan inhouden, moet maar eens een bezoekje brengen op de website: www.hylawerkgroep.be

Wie een tuinvijvertje bezit, kan de actie van Hyla reeds ondersteunen; maar wie twijfelt aan een soort, kan de onzekerheid wegnemen na het volgen van de cursus. Tot dan.

Theorie: Dinsdag 15 januari 2008 van 19.30 u tot 22.30 u in Zaal Moretus, Berkenrodelei 34 in Hoboken.

Praktijk: Zondag 17 februari 2008 van 10 u tot 12 u. Samenkomst aan het station Hoboken Polder. Voorzien: warme kledij en stevige (modderbestendige) schoenen. Eventueel: een thermos met warme drank.

De tweedelige cursus kost **6 euro voor Natuurpuntleden** en 9 euro voor niet-leden, cursusboek inbegrepen.

Inschrijving is definitief **na storting van het deelnamebedrag** op rekening 979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder met als mededeling "Cursus amfibieën" en je telefoonnummer.

Zet je tanden in de natuur

Donderdag 21 februari

Cursusbegeleider: Joeri Cortens

Natuurpunt Educatie bedacht, naar aanleiding van de Week van de Smaak, een origineel recept voor een smaakvolle avond. Tijdens deze luister-, proef- en doeactiviteit nemen we je mee door de Vlaamse natuur, **op zoek naar vergeten smaken en de bijzonder rijke biodiversiteit die eraan verbonden is.** Al proevend leren we hoe het de korenwolf verging, wat we ons bij een hennepvreter moeten voorstellen en welke dieren zich ophouden in onze oude hoogstamboomgaarden. Laat je op sleeptouw nemen bij een glas gagelbier of een lepeltje heidehoning en leg je mooiste smaakherinneringen nog eens op het puntje

van je tong.

Iedereen die op zoek is naar een licht verteerbare, leerrijke en plezierige activiteit is van harte welkom. Geen tijd voor verbittering of verzuring; we houden het zoet en luchtig.

Begin maar alvast te wattertanden. Joeri Cortens, lesgever bij Natuurpunt Educatie, is onze enthousiaste cursusbegeleider.

Afspraak om 19.30 u in zaal Moretus, Berkenrodelei. 34 in Hoboken. Einde om 22.30 u. Inschrijven is noodzakelijk bij de cursusverantwoordelijke. Je inschrijving is definitief **na storting van het deelnamebedrag van 4 euro** voor Natuurpuntleden en 6 euro voor niet-leden met als mededeling "Cursus Zet je tanden in de natuur" en je telefoonnummer.

Gidsen voor kinderen

Woensdag 27 februari en Zondag 9 maart

Cursusbegeleider: Stella Van Hofstraeten

In het verleden gebeurde het regelmatig dat onze natuurgidsen van de Hobokense Polder samen op stap gingen om hun kennis aan mekaar door te geven.

Zeer recentelijk stelde één van onze gidsen de vraag om eens een les/wandeling te organiseren voor al onze gidsen. Noem het maar een korte bijscholing. In dat geval ging het specifiek over bijscholing ivm wandelingen voor kindergroepen (kleuters en lagere school). Vandaar dat we speciaal voor u allen zo'n bijscholing organiseren in samenwerking met het CVN. Stella Van Hofstraeten is de lesgeefster.

De tweedelige bijscholing bestaat uit

- **1 theoreties op woensdag 27 februari** van 19.30 u tot 22.30 u in Ontmoetingscentrum NOVA, Schijfstraat 105 - 2020 Antwerpen
- **1 praktijkles op zondag 9 maart** van 9.30 u tot 12.30 u in de Hobokense Polder. Afspraak aan station Hoboken Polder.

Inhoud lessen:

Wil jij ook wel gidsen voor kinderen? Maar voel je je een beetje onzeker? Weet je niet goed of de inhoud van je gidsbeurt wel is aangepast aan de leeftijd van de kinderen? En hoe werk je met kleuters en jonge kinderen?

Op deze vragen wil onze vorming een antwoord bieden. Tijdens de eerste sessie verneem je hoe kinderen van verschillende leeftijden (van kleuters tot en met het zesde leerjaar) kijken

naar natuur en milieu. Je leert wat je met welke leeftijdsgroep kan doen in de natuur en waarmee je rekening dient te houden. Na de eerste sessie wordt de deelnemers gevraagd om in een klein groepje een stopplaats in de Hobokense Polder uit te werken voor een zelfgekozen leeftijdsgroep. Tijdens de tweede sessie komt elk groepje aan bod om hun stopplaats voor te stellen. Hierbij krijg je tips en feedback van de lesgeefster. Er is ook een cursustekst (25 blz.) voorzien.

Deze cursus is gratis voor onze gidsen. Dit als bewijs van onze dankbaarheid jegens hen. **Maar ook**

niet-gidsen worden van harte uitgenodigd om deze cursus te volgen. En als zij in de loop van 2008 gidsen voor onze afdeling, krijgen zij hun cursusgeld terugbetaald.

We hopen dus dat u inschrijft voor deze cursus en dat u de opgedane kennis mogelijk in de Hobokense Polder kan toepassen.

Inschrijven voor 15 februari bij de cursusverantwoordelijke is noodzakelijk. Je inschrijving is definitief na **storting van het deelnamebedrag van 6 euro voor Natuurpuntleden** en 9 euro voor niet-leden met als mededeling "Gidsen voor kinderen" en je telefoonnummer.

Wat vliegt en broedt er op het Kiel?

Woensdag 16 april

Cursusbegeleider: Koen Leysen

In het kader van het project "Nesten op het Kiel" plannen we i.s.m. Natuurpunt Educatie een laagdrempelige cursus rond het herkennen van stadsvogels en hun nesten. Meer info over het Nestenproject, waaraan we op afdelingsniveau een grote medewerking verlenen, vindt u verder in Polder.blad. Als doelpubliek richten we ons vooral naar onze leden op het Kiel, maar

ook niet-leden uit wijk Antwerpen-Kiel. Maar uiteraard staat de cursus open voor al onze leden en sympathisanten.

Koen Leysen van Natuurpunt Educatie is onze lesgever. We voorzien eerst een binnengedeelte, waarop aan de hand van een powerpointpresentatie de belangrijkste stadsvogels worden voorgesteld. Na een korte pauze maken we een korte wandeling

om de theorie te toetsen aan de praktijk.

Afspraak op woensdag 16 april van 14 u tot 17 u in Zaal Nova, Schijfstraat 105 – 2020 Antwerpen.

Inschrijven bij de cursusverantwoordelijke. Je inschrijving is definitief na **storting van het deelnamebedrag van 2 euro** met als mededeling "Wat vliegt daar" en je telefoonnummer.

Voor al deze cursussen dient u het verschuldigde deelnamebedrag te storten op rekening 979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder.

Cursusverantwoordelijke: Ria Thys, ria.thys@telenet.be, tel 03/289 73 66

Nesten op het Kiel

Een sociaal-cultureel project met veel aandacht voor het natuurluik

Dit project situeert zich binnen onze afdeling, vandaar de deelname van Natuurpunt Hobokense Polder.

Wat houdt het in?

Antwerpen-Kiel maakt zich klaar voor de komst van "Nesten op het Kiel" een grote culturele manifestatie waarin vogels centraal staan. Aan dit sociaal-artistiek project werken het Middelheimmuseum, De Veerman, NOVA, Samenlevingsopbouw, Natuurpunt Educatie en Natuurpunt Hobokense Polder mee.

Van 15 maart tot 27 april komen er tentoonstellingen, vertelmomenten, muziek, theater, wandelingen en pakken we uit met een heuse KIEL-safari! Op het grasveld tussen de "Potenblokken" aan NOVA zal met

medewerking van alle geïnteresseerde Kielenaars een reusachtig nest gevlochten worden.

Wat is de inbreng van Natuurpunt Hobokense Polder?

- **Etalagetentoonstelling:** langs een door ons uitgestippeld parcours zullen bij verschillende handelaars opgezette vogels tentoongesteld

worden in de projectperiode van 15 maart tot 27 april. We werken mee aan een wandelflyer voor kandidaat-wandelaars. Onze mensen zijn volop bezig winkeliers te motiveren om deel te nemen.

- Er zijn twee **wandelingen** op het Kiel op 30 maart en 13 april met ondersteuning van mensen van Hobokense Polder

- Onze gidsen zullen bovendien nog beschikbaar zijn om **aangevraagde wandelingen** te begeleiden.

- Laagdrempelige eenmalige **cursus** voor de buurtbewoners, maar ook voor onze afdelingsleden met als thema **Wat vliegt en broedt er op het Kiel?** Meer info zie hiernaast.

Grote boomplantdag in De Reukens in Aartselaar Koop en plant een boom en steun Kom op tegen Kanker!

In het najaar werden door de Vlaamse overheid (Agentschap voor Natuur en Bos) en de gemeente Aartselaar 21 ha gronden aangekocht in De Reukens in Aartselaar. Een initiatief dat we als Natuurpunt enkel kunnen toejuichen. Het is immers een belangrijke stap tot behoud van dit stuk groengebied in de gemeente Aartselaar.

Tijdens het Vlaamse Boompjesweekend op zondag 16 maart 2008 vindt een grote boomplantdag plaats in De Reukens. Dan wordt 7 ha beplant met inheemse bomen.

Bovendien kadert dit project in de Kom op tegen Kankeractie. Aartselaar is uitgekozen als het **provinci-**

aal project van 2008. Die dag zullen ook Andrea Croonenberghs en Pol Goossen aanwezig zijn om daadwerkelijk als meter en peter het project te ondersteunen. Naast Burgemeester en Schepenen worden gouverneur Camille Paulus en Vlaams minister-president Kris Peeters verwacht. Ook Frank Deboosere, de voorzitter van Kom op tegen Kanker zal ons met een bezoekje vereren. Er zal ruime animatie voorzien zijn i.s.m. de lokale verenigingen en met de Vereniging voor Bos in Vlaanderen. Er is tevens gelegenheid tot een hapje en een drankje.

Wat verwachten we van jou, beste Natuurpuntlid?

Vanaf nu kan je een boom aankopen tegen 7 euro. In ruil voor je geld krijg je een boomkaars, een informatieve folder en een boomlint, waarop je je naam of een wens kan schrijven. Met dit boomlint kan je je op 16 maart tussen 10 u en 16 u aanbieden om je eigen boom te komen planten. Kan je op die dag zelf niet aanwezig zijn? Geen nood, wij planten de boom in jouw plaats, i.s.m. het Agentschap voor Natuur en Bos.

Als Natuurpunt moeten we ons duidelijk laten horen en zien. **Als we namelijk 240 bomen kunnen verkopen, krijgen**

we een eigen afgebakend Natuurpuntperceel. Met jouw hulp streven we naar twee percelen: dus een verkoop van 480 bomen!!!! Help ons daarbij. Je komt op voor natuurbehoud en je weet bovendien dat de opbrengsten van de actie naar het goede doel gaan: de Kom op tegen Kankeractie.

Wens je een boompakket te kopen? **Stort dan snel 7 euro (of een veelvoud ervan) op rek.nr. 979-9767548-41 van Natuurpunt Aartselaar met als mededeling "Boompakket" en je telefoonnummer.** Pakketten worden aan huis geleverd in Hoboken of Antwerpen 2020. Meer info op www.natuuraartselaar.be

Tiengemeten

Natureiland van weemoed, weelde en wildernis

Luc Van Schoor

Er gebeurt iets groots, iets fantastisch op Tiengemeten, het laatste echte eiland van Zuid-West Nederland, een bootreis verwijderd van het jachtige, moderne leven op de vaste wal. Het hele landbouweiland, duizend ha groot, temidden van het Haringvliet, wordt in één keer puur natuur. Echt wilde natuur, met stromende geulen en kreken. Waar je eindeloos kunt wandelen door gebaad en ongebaad terrein.

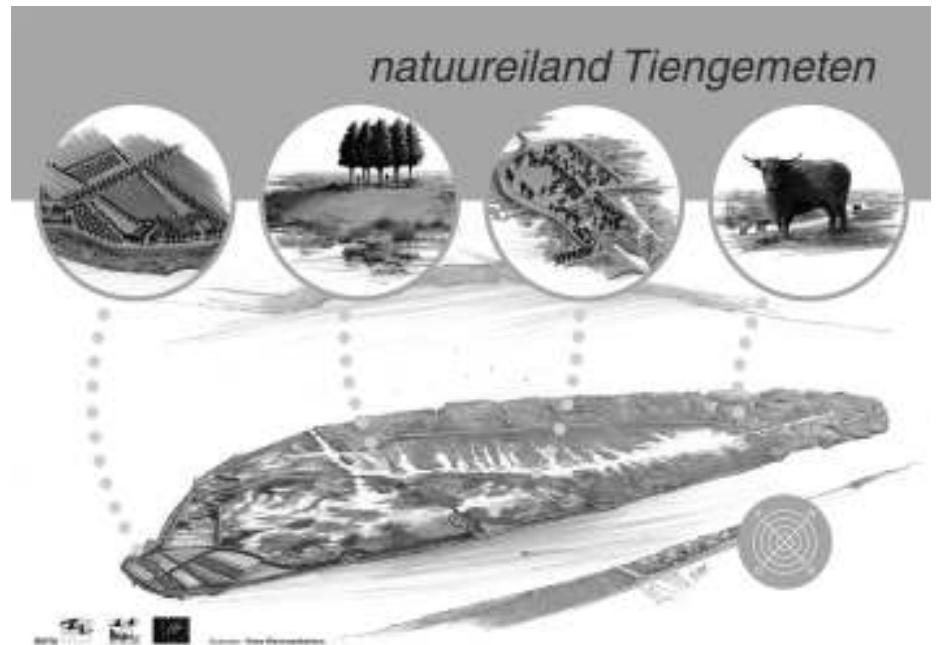
De meeste Nederlanders en enkele Vlamingen kennen Tiengemeten wel, of hebben er op zijn minst van gehoord. Sommigen weten zelfs bij benadering waar het ligt. Maar slechts weinigen kunnen zeggen dat zij er ooit geweest zijn. En waarom zou je ook? Want wat is er te beleven op deze vergeten snipper polderland, die al eeuwenlang onopvallend daar midden in het Haringvliet ligt? Een plek bovendien waar je nooit in een opwelling, onderweg van A naar B, even naartoe kunt gaan. Want je moet er echt moeite voor doen om er te komen.

Voorgeschiedenis

Aan het begin van de zeventiende eeuw slibt in het Haringvliet een zandplaat op van krap vijf hectare. Een halve hectare heet dan nog een gemet, vandaar de naam: Tien gemeten. Beetje bij beetje polderen de Hollanders tussen 1750 en 1860 het land in. Uiteindelijk bestaat het eiland uit zevenhonderd hectare landbouwgrond en ook nog eens driehonderd hectare buitendijks: de Blanke Slikken. Op de kleiige grond is het goed boeren. In de negentiende eeuw worden meekrap, tarwe en vlas verbouwd, later piepers, witlof, bieten en granen. Van de Blanke Slikken worden tot 1970 (de sluiting van de Haringvlietsluizen) ook riet en biezen geoogst, daarna niet meer: het getijd dat overblijft komt niet hoog genoeg waardoor het rietland verruigt.

Eeuwenlang kabbelde het leven kalmpjes voort op Tiengemeten. Het eiland was lange tijd in particulier bezit. Er woonde een handjevol boeren die het land pachtten en er tarwe, aardappelen, suikerbieten, witlof en nog wat meer verbouwden. Verder gebeurde er eigenlijk nooit wat. Of het zou de stormvloed van 1953 moeten zijn, die in de nacht van 31 januari op 1 februari van dat jaar het zuidwesten van Nederland teisterde en Tiengemeten niet spaarde. Op diverse plaatsen bezweken de dijken en binnen een paar uur was het hele eiland overstroomd, waarbij twee inwoners omkwamen. Een tragedie voor de kleine eilandbevolking, maar tegen de achtergrond van het totale aantal van ruim 1.800 slachtoffers van deze ramp slechts een kanttekening bij het nieuws van die dagen.

slib. Telkens ketsen de plannen af. In de jaren tachtig en negentig wordt duidelijk dat er beleid moet komen voor de natuur die nog over is in Nederland. Het kabinet stelt het natuurbeleidsplan vast, met daarin een ambitieus plan voor een ecologische hoofdstructuur door Nederland. Tiengemeten hoort daarbij, want het biedt unieke mogelijkheden voor het herstel van zeldzame zoetwatergetijden-natuur. In 1994 schrapt de provincie Zuid-Holland de baggerbergingsplannen en wijst Tiengemeten definitief aan als natuurontwikkelingsgebied. Na het besluit om van Tiengemeten natuur te maken koopt Natuurmonumenten met hulp van de overheid het eiland in 1996 in één keer aan van Fortis/AMEV. Natuurmonumenten ontwikkelde namelijk een inrichtingsplan voor Tiengemeten waarin geen

Tot de jaren veertig van de vorige eeuw lijkt Tiengemeten een vergeten stukje Nederland. Na de tweede wereldoorlog wordt dat ineens anders. De plannen voor een nieuwe bestemming buitelen over elkaar heen. Tiengemeten wordt misschien een groot wooneiland, een vrachtvliegveld, een kerncentrale, een park voor vakantiebungalows en weer later een opslagdepot voor verontreinigd

plaats meer is voor landbouw. Op Tiengemeten moet de natuur weer zijn gang kunnen gaan. Voor het eerst op deze schaal gaan de Hollanders vrijwillig een stuk van hun op de zee veroverde land teruggeven aan het water, door de dijken te verlagen. Het in- en uitstromende water zal van het land een moerassige wildernis maken, met een rijk gevarieerde planten- en dierenwereld.

Prachtig, maar de boeren zouden er wel voor moeten wijken.

Boeren en andere bewoners

Voor zes boerengezinnen heeft het besluit om van Tiengemeten natuurgebied te maken, ingrijpende gevolgen gehad. Ze zijn weg van het eiland, waar hun familie soms decennia achtereen boerde. Agrariers in Nederland die moeten wijken voor natuur staan niet in de kou. De boeren kregen een marktconforme prijs voor hun land. Bovendien is er nieuwe grond voor ze gekocht. Het vertrek van Tiengemeten betekende dus niet het einde van hun bedrijven. De zes boerenbedrijven zijn reeds enkele jaren geleden verhuisd naar een nieuw bedrijf elders in Nederland. De laatste boer bewerkte in 2005 voor het laatst zo'n 100 ha land in het westelijk

deel van Tiengemeten, terwijl in het oostelijk deel de natuurontwikkeling startte. De ondernemer beschikt ondertussen over een passend vervangend bedrijf op de vaste wal. Voor de circa vijftien huurders van de (vakantie)woningen zijn regelingen getroffen. Ze konden blijven. Een aantal huurders is wel verhuisd om de aanleg van natte gebieden mogelijk te maken

Natureiland met drie gezichten

Toen de provincie Zuid-Holland Tiengemeten aanwees als gebied voor 'getijdennatuur, ook geschikt voor recreatie met herkenbare cultuurhistorie' was nog niet duidelijk hoe het eiland precies zou gaan worden. Na gedegen ecologisch, cultuurhistorisch onderzoek en creatieve sessies met externe deskundigen ontstond een ambitieus plan.

Bij het uitwerken van de exacte inrichting – waar wordt gegraven en waar niet – is de ontstaansgeschiedenis en dus de natuurlijke gesteldheid van het terrein bepalend geweest. Doordat het eiland bestaat uit

steeds opnieuw aangeslibde en later ingepolderde stukken grond, zijn er natuurlijke hoogteverschillen. Moe-rassen en plassen konden dus het eenvoudigst in de laagste delen worden gemaakt. Zo gebeurde het ook. Cultuurhistorisch waardevolle delen en gebouwen bleven behouden. Met een beperkt aantal ingrepen werd

de vorm van cultuurhistorisch herstel van de Oude Polder.

Weemoed

Het oosten, de Oude Polder die in 1750 als eerste werd bedijkt, wordt het land van Weemoed. Rond 1760 stond hier al een boerderij. Natuurmonumenten wil op deze plek de

het eiland omgevormd tot drassige natuur die in de wintermaanden grotendeels onder water staat en naar de zomer toe geleidelijk aan droger wordt. Een complete metamorfose onderging Tiengemeten. Akkers en wegen gingen afgelopen jaren op de schop om plaats te maken voor natte natuur. Samen met de al bestaande Blanke Slikken en Griendweipolder is er een aaneengesloten gebied van ruim 1000 hectare waternatuur gerealiseerd. Dwars over het eiland is een kreek gegraven. Met het doorsteken van de zuidelijke dijk kwam het eiland onder directe invloed van de dynamiek van het Haringvliet, met wisselende waterstanden en vrij spel van water en wind. Door de werking van eb en vloed ontstaan rietvelden, ruigten en kleinere krekken.

Zo wordt Tiengemeten een eiland met drie gezichten: Wildernis, Weelde en Weemoed. Wildernis in het westen en zuiden waar natuur en water vrij spel hebben. Weelde in het midden als een uitgestrekt uitgestrekte paradijs voor vogels en planten. Weemoed in het oosten in

herinnering aan het rijke verleden levend houden. Hier omgeven boomgaarden en hooilandjes de monumentale boerderijen. In een deel van de polder vindt straks de oude Zeeuwse tarweteelt weer plaats: smalle, begreppelde percelen waar afwisselend koolzaad, wintertarwe, veldbonen, vlas en andere oude landbouwgewassen op biologische wijze worden verbouwd. Hierdoor krijgen bijzondere akkeronkruiden weer een kans. Ook vogels als gele kwikstaart en patrijs profiteren mee van de overvloed aan voedsel.

Weelde

De Midden- en Benedenpolder in het midden van het eiland worden weelderig en weids. Dit deel ligt van nature wat lager en heeft een bodem die het water slecht doorlaat. De gemalen worden stilgezet en dankzij regen en stormen veranderen de polders 's winters in één groot open water. Duizenden ganzen, smienten en andere eendensoorten komen hier veilig rusten. In het voorjaar komen op de droogvallende grond

duizenden zoniet tienduizenden steltlopertjes foerageren. Ook voor lepelaars en zilvereigers is het ondiepe water een goed gevulde dis. Grauwe ganzen 'gebruiken' het open, veilige en voedselrijke moeras om in mei/juni te ruïen.

De Vliedberg is opnieuw aangelegd op zijn vroegere plaats als uitzichtpunt over de Weelde en Wildernis. Vliedbergen zijn verhoogde plaatsen in het landschap, waar mens en dier bij overstromingen hun heil zochten (vlieden is vluchten). De rietelers die aan het werk waren in de rietlanden aan de randen van het eiland, trokken zich bij hoog water terug op deze vliedberg. Later deed hij dienst als veiligheidsmaatregel voor als de dijken het zouden begeven.

Wildernis

Op het grootste deel van Tiengemeten wordt échte getijdennatuur geboetseerd door het water. Aan de zuidkant van het eiland is begin september een twintig meter breed gat in de dijk gegraven op dezelfde plaats waar tijdens de noodlottige storm van 1 februari 1953 de dijk

doorbrak. Het gat is het begin van een metersbrede kreek die over het eiland naar het westen loopt. Daarmee komt het eiland onder invloed van de 30cm tijverskil van het Haringvliet. Deze 'kleine' eb en vloed doen uitgestrekte rietvelden, ruigten en kleinere krekken ontstaan. Bijzondere getijdenplanten, zoals de spindotter en bittere veldkers breiden er hun leefgebied uit. Ook zeebies, harig wilgenroosje en riet maken het voormalig landbouwland tot een waterige Wildernis. In augustus kleurt het geel door bloeiende late guldenroede. Noordse woelmuis, blauwborst, kiekendief, waterral en wellicht zelfs een roerdomp gaan deze immense Wildernis bevolken. De nieuwe Wildernis wordt wilder dan de huidige rietruigte op de Blanke Slikken. De Blanke Slikken liggen namelijk een meter hoger en het water kan er niet vrij stromen. In de nieuwe

wildernis heerst de dynamiek van het water die getijdennatuur maakt: zeldzaam in heel Europa.

Natuurwinst

De winst die gehaald wordt door natuur te maken van dit eiland is natuurlijk, landschappelijk en recreatief, maar ook zeldzame soorten zullen van deze omslag profiteren. Hieronder een korte impressie van de te verwachten "natuurwinst".

Op dit moment leeft er op Tiengemeten in de Blanke Slikken al een grote populatie Noordse woelmuizen, een zeldzaam diertje, dat erop vooruit zal gaan bij nog meer Wildernis.

De ontwikkeling van het eiland zal ook voor vissen een stuk interessanter worden met zijn krekken en ondiepe wateren. Onder andere bittervoorn, meerval, modderkruiper en steur kunnen daar op termijn van profiteren.

Natuurlijk zijn er veel planten die van de moerassige of hooilandachtige omstandigheden met een zoetwatergetij gaan genieten – voorbeelden van zeldzame soorten die kunnen toenemen zijn heemst en spindotterbloem.

Tenslotte worden er veel gevleugelde gasten verwacht. In de eerste jaren nadat het contact met het buitenwater is hersteld, zullen grote delen van het gebied sterk slikkig zijn. Naar

verwachting zullen van die foeraerge mogelijkheden weidevogels, ruiters en soorten als witgatje en oeverloper profiteren. Als broedvogels zijn soorten als waterral, porseleinhoen en, wellicht op de wat drogere delen, kwartelkoning te verwachten. Ook de grauwe gans, die in het Haringvlietgebied sterk is uitgebreid, zal er ongetwijfeld zijn stek vinden net als diverse eendensoorten.

Daar staat tegenover, dat soorten van het cultuurland als veldleeuwerik, graspieper en gele kwikstaart snel aan belang zullen inboeten. Binnen enkele jaren zullen de moeraszones zich naar alle waarschijnlijkheid voldoende ontwikkeld hebben om broedgelegenheid te bieden aan soorten als roerdomp, bruine kiekendief en verschillende kleine riet- en struweelvogels. Uiteindelijk zullen hoog opschietende struiken en bomen voorwaarden moeten scheppen voor aalscholver, blauwe reiger, lepelaar en - met het risico van 'wishful thinking' - de kwak, vis en zeearend. Feit is in ieder geval wel dat de vogelaars er de komende jaren een interessant studiegebied bij krijgen.

Begrazing

Schotse Hooglanders, paarden en 'gewone' koeien spelen een be-

langrijke rol bij de ontwikkeling van Tiengemeten. Op dit natte, voedselrijke eiland schieten wilgen en elzen, maar ook kruiden, biezen en riet met grote snelheid uit de grond. De grazers vertragen dit proces van dichtgroeien. Ze zorgen ook voor een gevarieerde begroeiing. In een oud opengetrapt gat ontkiemt een andere plant dan in een intensief 'begrasd' stukje.

Toekomst

De natuur op Tiengemeten blijft nog minstens vijftig jaar volop in beweging, maar vanaf de eerste dag zijn de ontwikkelingen razend interessant. Het herstel van de zoetwatergetijdenatuur, die vroeger zo gewoon was en nu zo schaars geworden is, wordt op de voet gevolgd. Wie weet wordt Tiengemeten straks net zo boeiend als de Biesbosch vroeger was, vooral als de Haringvlietsluizen, zoals gepland in 2015, weer een stukje open gaan. Er zullen rietgorzen ontstaan, met spindotters en lisdodde. Zo wordt Tiengemeten een onmisbare schakel in een reeks bijzondere en oer-Hollandse deltanaatargebieden, van de zilte buitendijkse schorren bij de Kwade Hoek via de brakke gorzen van de Scheelhoek en de vloedbossen van de Rhoonse

grienden tot aan het zoetwatermoeras van de Biesbosch.

Natuur en recreatie

Tiengemeten heeft de natuurliefhebber veel te bieden. Ongeveer 700 hectare nieuwe natuur is nu beschikbaar voor de bezoeker. Over het eiland zijn drie wandelroutes uitgezet. In het midden van het eiland staat de Margueritahoeve, het informatiecentrum van Natuurmonumenten. Dit is een van de oudste hoeves op het eiland, gebouwd in 1804. Het informatiecentrum geeft u op woensdagen en in de weekends tussen 10 en 17 uur een goede indruk van de bijzondere natuur op dit eiland. Er is een tentoonstelling over het vroegere en toekomstige Tiengemeten. U kunt hier terecht voor koffie en thee en informatie over de drie wandelroutes op het eiland. U kunt uw route uitstipelen op de grote oriëntatiekaart. Op de hogere delen zijn goed begaanbare paden aanwezig. Wandelend kunt u vogels bespieden vanuit de vogelkijkhutten of vogelkijk scherm. Vanaf de Vliedberg hebben bezoekers een fraai uitzicht over het eiland. Op de oostpunt van het eiland, op ongeveer 30 minuten vanaf de pont, ligt herberg/natuurcamping Suzannahoeve. Hier kunt u overnachten, in een kamer in de herberg

of op de naastgelegen camping. In de Suzannahoeve bevindt zich een eetcafé en bij lekker weer kunt u buiten op het terras terecht.

Enkele gebouwen moeten nog gerestaureerd en ingericht worden. In 2007 openen 2 musea hun deuren: het nationale Rien Poortvlietmuseum en het Streekmuseum Hoeksche Waard, beide vlakbij het informatiecentrum. Mogelijke bestemming voor een statige hoeve aan de noordelijke dijk in Oost is deze in te richten als zorgboerderij. Voor enkele huizen in West is de mogelijke bestemming natuurvakantiehuizen.

Door zijn grootte en zoning zal het eiland, zelfs op 'toeristische' dagen, een aangename rust, stilte en weidsheid uitstralen. De verwachting is dat het natuureiland jaarlijks circa 40.000 bezoekers zal trekken.

Een laatste tip voor mensen die niet altijd de gebaande wegen willen volgen. Wandelaars mogen het hele eiland afstruinen, wel zijn laarzen en niet al te nette kleding op een tocht door de Wildernis geen overbodige luxe.

Tijdens de uitstap van 27 januari 2008 kan u kennismaken met natuureiland Tiengemeten: een aanrader!

Deze handelaars ondersteunen Natuurpunt Hobokense Polder

Hartelijk dank aan onderstaande handelaars en bedrijven voor de financiële ondersteuning die we van hen krijgen voor de verdere ontwikkeling van ons natuurgebied

Fietsenwinkel Hobobikes BVBA, Kapelstraat 137 2660 Hoboken Tel. 03/ 827 58 47

BVBA Javebo, J. Stormstraat 29 2660 Hoboken Tel. 03/827 46 05

Verzekeringen en beleggingen Alert N.V., Kioskplaats 60 2660 Hoboken Tel. 03/827 31 50

Victor Van den Eede en Zonen, Houthandel, Oudestraat 101 2660 Hoboken Tel. 03/827 56 84

Verzekeringskantoor Marc Van Ruymbeke, Frans Smekensstraat 7 2660 Hoboken Tel. 03/827 29 48

Uurwerken, juwelen en optiek, Annik De Mey, Kioskplaats 81/83 2660 Hoboken Tel. 03/830 21 12

Gereedschappen NV De Draaiboom, Antwerpsesteenweg 156 - 160 2660 Hoboken Tel. 03/828 57 04

Bacob-Dexia Bank, Kioskplaats 62 2660 Hoboken Tel. 03/827 51 53

Centrale verwarming en sanitair Lamberechts bvba, Jan Van de Wervelaan 39 2660 Hoboken Tel. 03/830 29 75

Loodgieter De Lauwer Luc, Den Haaglaan 90 2660 Hoboken Tel. 03/825 42 85

Schoonheidsinstituut "De Lelie", Lelieplaats 39 2660 Hoboken Tel. 03/827 47 16

BVBA Inberco fietsen en bromfietsen, Sint-Bernardsesteenweg 666 2660 Hoboken Tel. 03/828 11 66

Beenhouwerij Van Der Keere, Kapelstraat 39 2660 Hoboken Tel. 03/827 53 01

Tuinaanleg Huylebroeck, Jules Pauwelsstraat 50/52 2660 Hoboken Tel. 03/830 44 90

Firma Procap, Plastieken dopjes, Schroeilaan 15 2660 Hoboken Tel. 03/830 40 00

Taverne De Schorren, Graspolderlaan 32 2660 Hoboken Tel. 03/828 49 96

Aan tafel BVBA, Fried Denayer, Pierre Van Den Eedenstraat 47 2660 Hoboken Tel. 03/828 53 28

Weber Hans BVBA, slotenmakerij, Dokter Van Raesstraat 31 2660 Hoboken Tel. 0476/39 60 00

Watervogels in de winter (deel 3)

Eidereenden, bergeenden en ganzen

Frans Thys

Omdat het onze bedoeling is de meeste bij ons waar te nemen eendachtigen de revue te laten passeren, geven we eerst even de systematiek. Dit is de op wetenschappelijke feiten gebaseerde indeling, waarbij vogels (en bij uitbreiding alle levende wezens) die gemeenschappelijke kenmerken hebben, in één groep geordend worden. Alle 'eendachtigen' (Anatidae) vormen één 'familie'.

In deze familie worden 3 onderfamilies onderscheiden:

- 1) de 'eksterganzen' (Anseranatinae)
- 2) de 'gansachtigen' (Anserinae)
- 3) de 'eenden' (Anatinae)

Deze laatste onderfamilie wordt op zijn beurt onderverdeeld in verschillende 'geslachten', namelijk:

- a) 'zwemeenden' (Anatini),
- b) 'duikeenden' (Aythyini),
- c) 'pronkeenden' (Cairinini),
- d) 'zee-eenden en zaagbekken' (Mergini),
- e) 'stekelstaarteenden' (Oxyurini),
- f) 'eidereenden' (Somateriini),
- g) 'bergeenden en casarca's' (Tadornini)

Vorige winter hebben we in 2 artikels de zwem-, duik-, pronk- en zee-eenden plus zaagbekken besproken. Nu komen de overige eendachtigen aan de beurt (uitgezonderd de zwanen die we volgende winter gaan behandelen), waarbij we zowel over de eksterganzen als over de stekelstaarteenden kort kunnen zijn. Eerstvermelde onderfamilie is enkel op Nieuw-Guinea en Australië aan te treffen, terwijl laatstvermelde eenden in zowat alle werelddelen voorkomen behalve in Europa (al wordt soms wel een uit gevangenschap ontsnapte of halfverwilderde witkop-eend of rosse stekelstaart waargenomen; vooral de mannetjes van deze stekelstaarten vallen op omdat ze een helblauwe snavel hebben). Ook casarca's dienen we te beschouwen als exoten, die bij ons heel sporadisch voorkomen en uitzonderlijk zelfs broeden.

Blijven dus te bespreken:

- eidereenden
- bergeenden
- de onderfamilie van de 'gansachtigen'

Eidereenden

Om eidereenden te zien moet je naar zee gaan. In de winter vind je hen aan onze kust en in Zeeland; 's zomers is het dichtstbijzijnde en meest zuidelijke broedgebied de Waddenzee,

waar verschillende duizenden nesten aan te treffen zijn. Eidereenden zijn zeevogels die leven in ondiepe zeeën en langs rotskusten, waar zij zich voeden met schelpdieren en krabben.

Bergeenden

Bergeenden zijn een geval apart: hoewel zij tot de eenden gerekend worden, vertonen zij deels ook gansachtige kenmerken. Zo hebben mannetje en vrouwtje allebei een prachtkleed en zijn ze ongeveer identiek (zoals bij ganzen), iets wat bij alle andere eenden niet het geval is (vandaar dat zij in het Duits soms 'Halbgänse' genoemd worden). Het meest opvallende verschil tussen de geslachten is dat het mannetje aan de snavelbasis een rode knobbel heeft die ontbreekt bij het vrouwtje. Zij nestelen veelal in konijnenholen of in heel dichte begroeiing. Daarom heeft het broedende vrouwtje geen schutkleur nodig. Uitgekomen jongen worden dikwijls bijeengebracht in 'crèches', waar enkele oudervogels als kinderverzorgster optreden (het 'bergen' van de jongen!). Typisch voor de bergeenden is hun ruitrek: tegen de zomer aan vertrekt haast de volledige noordwest-Europese populatie naar de bocht van Helgoland (noordwesten van Duitsland), al blijven hier en daar ook wel kleinere

Eidereend

kolonies ruïen.

Een soort die bij ons erg in opmars is en die niet ver afstaat van de bergeend (naast bovenvermelde classificatie zijn her en der nog 'buitenbeentjes') is de Nijlgans. Zoals de bergeend geen echte eend is, is de Nijlgans geen echte gans! Oorspronkelijk is dit een broedvogel van Afrika ten zuiden van de Sahara en van het Nijldal in Zuid-Egypte. Sinds honderden jaren worden deze als siervogel (hoewel, met zijn donker masker oogt hij weinig sierlijk!) in gevangenschap gehouden. Door ontsnapte exemplaren is een vrijvliegende populatie ontstaan. In Vlaanderen is deze grote vogel de laatste 20 jaar aan een opmerkelijke explosie toe: momenteel tellen we ruim 1.000 broedparen.

Gansachtigen

Bij alle gansachtigen (Anserinae) hebben mannetjes en vrouwtjes dezelfde kleur en tekening. Er zijn 2 geslachtsgroepen: de fluit- of boomeenden (Dendrocygna) en de ganzen (Anserini). We beperken ons tot de ganzen, omdat fluit- of boomeenden bij ons niet voorkomen. De ganzen tellen 4 geslachten, waarvan er 3 bij ons waar te nemen zijn:

- a) grijze ganzen (geslacht Anser)
- b) zwarte ganzen (geslacht Branta)
- c) zwanen (geslacht Cygnus)

Grijze en zwarte ganzen zijn uitstekende zwemmers én goede lopers met een groot uithoudingsvermogen. Vooral tijdens de trek en in de winter vormen zij grote troepen die weilanden haast kunnen kaal grazen. Grijze ganzen vliegen bijna altijd in een schuine lijn of een wigvormige formatie, terwijl zwarte ganzen zich in ongeordende troepen verplaatsen.

a) Grijze ganzen

Met uitzondering van sneeuwgans en Indische gans, die voor ons exoten zijn, lijken de **5 soorten** grijze ganzen die we in de winter bij ons en in Nederland kunnen waarnemen, sterk op elkaar. Ze zien er allen vuil bruingrijs uit en hebben een witte onderstaart. Het vereist dan ook enige ervaring om de verschillende soorten uit mekaar te houden. Een goede verrekijker (of telescoop) én flora, evenals de aanwezigheid van een 'kenner' is altijd welkom. Onder meer de kleur van snavel en poten, het geluid dat ze maken, alsmede kleinere details (vlekken, kleur kop en hals) verschillen toch van soort tot soort.

Het meest voorkomend is de **grauwe gans**. Dit is ook de soort waarvan onze gedomesticeerde 'tamme' gans afstamt. De grauwe gans is het gehele jaar door waar te nemen, omdat zij tegenwoordig ook bij ons broedvogel is. Zowel in Nederland als in Vlaanderen was in het begin van de 20^e eeuw de grauwe gans als broedvogel uitgestorven en alleen nog in de winter waarneembaar. Door succesvolle herintroductie (bvb. het Zwin in Vlaanderen), het ontstaan van nieuwe gebieden (bvb. indijking Nederlandse IJsselmeer) en verminderde jachtdruk, is na de Tweede Wereldoorlog deze soort terug gaan broeden in de Lage Landen, met vooral de laatste 20 jaar een explosieve groei (in Vlaanderen nu meer dan 1.000 broedparen).

De West-Europese ondersoort (er bestaat ook nog een Oost-Europese ondersoort) van deze grauwe gans telt momenteel ongeveer 400.000 exemplaren, meer dan een vertienvoudiging op 50 jaar tijd! De grauwe gans heeft roze poten en ofwel een oranje (West-Europese ondersoort) ofwel een roze (zijn Oost-Europees

broertje) snavel. Naast de grauwe gans is er maar één grijze gans die ook nog roze poten heeft, de **kleine rietgans**. Zoals de naam zegt is deze een behoorlijk stuk kleiner; ook heeft ze een opvallend donkere kop en hals met een zwart-en-roze snavel. Zij broedt op IJsland, maar kan 's winters, vooral op bouwland, in beperkte aantallen in Nederland (zeker Friesland, maar ook Zeeland) en zelfs tot in Vlaanderen (Damme) waargenomen worden.

Behoorlijk meer voorkomend dan de kleine rietgans, maar toch iets minder dan de grauwe gans is de **kolgans**. Deze hebben oranje poten, een roze snavel en een wit voorhoofd (de 'kol') aan de basis van de snavel. Deze kol is alleen bij volwassen exemplaren aanwezig. De roze snavel geldt voor de ondersoort die vooral in Rusland broedt en die in onze omgeving overwintert (in Vlaanderen 40.000 exemplaren). Er broedt ook nog een ondersoort op Groenland die een oranjegele snavel heeft; die overwintert vooral in Ierland en Groot-Brittannië.

Er bestaat nog een ganzensoort met een witte kol, namelijk de **dwerggans**. De kol loopt daar wel door tot

Bergeend

Scandinavië en Rusland, maar trekken in zuidoostelijke richting (de enige ganzensoort die dit doet!). Hun gebied om te overwinteren is vooral de Kaspische en Zwarte zee. Jaarlijks worden in Nederland en Vlaanderen dan ook maar enkele tientallen exemplaren waargenomen.

Een laatste grijze ganzensoort die in de winter vrij veel in onze kontreien te bespeuren valt is de **rietgans**. Zij hebben oranje poten en een oranjegele snavel met een duidelijke, bij toendrarietgans zelfs grote zwarte punt. Opvallend is ook hun zeer donkere kop en hals. Er bestaan verschillende ondersoorten, waarvan er bij ons in de winter 2 kunnen waargenomen worden: de toendrarietgans en de taigarietgans. Zoals hun naam doet veronderstellen verkiest de eerste als broedplaats de vrij kale toendra in het hoge noorden en laatstgenoemde het eindeloze

noordelijke Sibेरische naaldwoud (taiga). In deze biotopen zoekt de rietgans wel altijd water en moerassen op om te broeden. Bij ons overwintert op grasland nabij de kust vooral de toendrarietgans, minder de taigarietgans die meer het binnenland opzoekt.

b) Zwarte ganzen

Wat de zwarte ganzen betreft kunnen we in onze streken **drie soorten** verwachten. Een vierde soort, de roodhalsgans is slechts heel uitzon-

Kleine rietgans

op de kruin. Zoals de naam laat veronderstellen, is dit de kleinste ganzensoort, die compact oogt met een heel korte nek. Zij broeden in Noord

derlijk waarneembaar. Broedend in West-Siberië overwinteren zij aan de Kaspische zee. Wel durft al eens een roodhalsgans meer westelijk trekken met kolganzen. Eén van die drie soorten is, zoals zijn naam al aangeeft, helemaal niet Europees, namelijk de **Canadese gans**. Op enkele tientallen jaren tijd is deze grote ganzensoort een algemene verschijning geworden, die vooral talrijk aanwezig is in waterrijke gebieden nabij steden. De Canadese gans is een standvogel. Momenteel heeft deze soort al half Vlaanderen ingepalmd. Het aantal broedparen wordt bij ons geschat op 1.500 à 2.000. Ook in Nederland is deze vogel een algemene verschijning geworden. Leuk om citeren is dan ook een passage uit de 'Atlas van de Nederlandse Broedvogels', uitgegeven in 1979. Daarin lezen we: 'Gezien de felheid waarmee de mens de Canadese gans belaagt, is het niet waarschijnlijk dat zich in de toekomst een populatie in wilde staat in Nederland kan handhaven. Het aantal broedparen bedraagt 2-5'. Van een foute voorspelling gesproken!

Eenzelfde fenomeen, maar voorlopig in mindere mate, doet zich voor met de **brandgans**. Ook deze is intussen zowel in Nederland als bij ons gepromoveerd tot 'broedvogel'. Het aantal broedparen in Vlaanderen wordt geschat op 120 à 150. De meeste van

deze 'standvogels' zijn verwilderde dieren uit collecties, al is het niet uit te sluiten dat er exemplaren van wilde oorsprong bij zijn. Zoals alle 'zwarte' ganzen heeft de brandgans een zwarte snavel en zwarte hals, die echter schril afsteekt tegen zijn witte kop en zilvergrijs lijf. Deze soort heeft een erg 'endemisch', dwz. erg plaatselijk karakter. Zowel de broed- als de overwinteringplaatsen van de 'wilde' brandgans zijn heel beperkt in omvang. De kleinere populaties van Groenland en Spitsbergen overwinteren uitsluitend in Ierland en Groot-Brittannië. De grootste populatie broedt op Nova Zembla en overwintert hoofdzakelijk in Nederland (heel strenge winters tot bij ons en in Noord-Frankrijk).

Een laatste te bespreken zwarte ganzensoort is de **rotgans**. Dit is de kleinste en donkerste van onze ganzen, nauwelijks groter dan een wilde eend. Rotganzen zal je zelden of nooit zien foerageren op weilanden en akkers. Zij verkiezen kustwater of slikken met hoog zoutgehalte, omdat hun voedsel bestaat uit zeewier en

plantensoorten die in zoute getijdenmilieus groeien. Ook van deze soort bestaan verschillende ondersoorten, die een verschillend broedgebied hebben. Bij ons is 's winters meestal de uit het barre noorden van Siberië afkomstige 'zwartbuik'rotgans waar te nemen. Soms wordt ook wel eens een witbuikrotgans gezien, die o.m. broeden op Groenland en Spitsbergen en te herkennen zijn door hun lichtere buik. De zwartbuiken zijn ook de meest noordelijk broedende ganzen, met als gevolg dat zij een heel korte broedcyclus hebben. Amper 3 maanden na hun aankomst op de broedplaatsen zijn hun jongen groot, is hun rui voorbij en kunnen ze beginnen trekken. Eigenlijk zijn ze 9 maanden van huis weg!

ANKONA-ontmoetingsdag Zaterdag 9 februari

De elfde editie van de ANKONA-ontmoetingsdag heeft in het Provinciehuis in Antwerpen plaats. ANKONA staat voor de Antwerpse Koepel voor Natuurstudie. De ontmoetingsdag is bedoeld voor alle vrijwilligers en professionals die aan natuuronderzoek doen in de provincie Antwerpen.

Het voormiddagprogramma start om 10 u en je kan kiezen tussen drie workshops:

1. Onbekend is onbemind? In deze workshop worden minder gekende verenigingen aan je voorgesteld.
2. Monitoring (en bestrijding) van invasieve exoten. De workshop

behandelt een aantal gekende exoten die de laatste jaren worden opgevolgd.

3. Gebiedsgerichte monitoring. In deze workshop komen een aantal gebieden uit onze provincie aan bod waar reeds een aantal jaren een monitoringsprogramma loopt.

Namiddagprogramma:

- 14 u: De korte berichtenrubriek, met mededelingen van verenigingen / particulieren / instellingen
- 14.30 u: Voorstelling van een aantal laagdrempelige inventarisatiecampagnes van het afgelopen jaar zoals de 'Gewriemel zonder piemel'-actie,

de Natuurkalender, de Tuinvlindertellingen en het 'Vogels voeren en beloerenweekend'.

Na de pauze: debat met vertegenwoordigers van o.a. Hyla-werkgroep, Natuurpunt, Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO), ... met als titel 'Laagdrempelige inventarisatiecampagnes, zijn ze (wetenschappelijk) zinvol?'

Meer info: Koen Cuypers, 03/259 12 75 of koen.cuypers@pih.provant.be
Website: www.ankona.be

Let op: inschrijven is verplicht en kan tot 31 januari

Waarnemingen in de regio

1 september 2007 tot en met 30 november 2007

Wim Mertens

Veel vogelwaarnemingen dit najaar. Enkele fervente Hobokense vogelkijkers uit de jaren '80 duiken terug in de Hobokense Polder op. In de eerste plaats is er natuurlijk Luc Van Schoor die sinds vorig jaar terug gestart is met najaarstrekellingen en er dit jaar niet minder dan 21 heeft uitgevoerd. De resultaten daarvan kan je nalezen op www.trektellen.be. Zelf vond hij het spijtig er meestal alleen voor te staan. Mocht je volgend jaar tijd en zin hebben, dan zou ik je aanraden eens mee te gaan tellen. Echt een uitgelezen kans om veel over vogels bij te leren van een door en door geoefend vogelkijker. Ook ex-conservator Bert Mertens duikt sporadisch terug op en weet meestal wel één of meerdere bijzondere soorten te vinden. Er doen zelfs geruchten de ronde dat Alberto Duerinck af en toe de kijkhut betreedt (hij is via Danny's waarnemingen zelfs in de lijst met waarnemers gesloten). Bij dit trio prominente Hobokense vogelkijkers uit de jaren '80 past ook nog Jan Rose, indertijd deel uitmakend van een trio jonge gasten, die hun eerste stappen in de ornithologie waagden. Natuurlijk zijn er ook de trouwe waarnemers. André Van Langenhove blijft de watervogeltellingen uitvoeren en is ondertussen tot eerste assistent van Luc bij de trekellingen gepromoveerd. Ook

Danny Jonckheere en Walter De Weger sturen regelmatig waarnemingen door. Kortom, een mooie lijst waarnemers en waarnemingen. De meest opvallende: 5 grote zilverreigers, rode wouw (2x), goudvink, barsmij, zomertaling, smelleken ...

Hieronder de resultaten van al het kijk- en telwerk.

Dodaars: deze kleine fuut werd tot begin oktober regelmatig gezien op het Broekskot (1-3 ex.) en Rallegat-zuid (ADu, AVL, DJ, JR)

Fuut: de familie die voor de kijkhut tot broeden kwam bleef aanwezig tot begin oktober, oorspronkelijk met 3 jongen, waarvan er uiteindelijk maar twee overleefden. (ADu, AVL, DJ, JR)

Aalscholver: werd voornamelijk overvliegend waargenomen (zie o.a. de trekellingen), maar in de herfst kwam af en toe één exemplaar vissen op het Broekskot (AVL, DJ, LVS).

Blauwe reiger: zeer regelmatig waargenomen op het Broekskot, meestal slechts 1 ex, af en toe 2 ex. (AD, AVL, BM, DJ, JR, LVS, WDW).

Kleine zilverreiger: van 14 tot 27 september werd bijna dagelijks 1 ex. waargenomen op het Broekskot (AVL, BM, DJ, JB, JN, JR, LP, MG).

Grote zilverreiger: op 23 september zaten maar liefst 5 grote zilverreigers op het Broekskot (BM), de dag nadien nog 1 (AVL). Deze sierlijke reiger werd ook enkele keren overtrekkend waargenomen tijdens de vogeltrekellingen (LVS).

Lepelaar: in tegenstelling met wat ik in vorige editie meldde, zijn er in augustus wel degelijk enkele groepjes waargenomen: 8 ex op 16/8 (AVL) en 6 ex. (JB) op 29/8.

Canadese gans: er zijn weinig waarnemingen van de Canadese gans binnengekomen (5 ex. op 29/9 (DJ), 2 ex. op 15/10 (WDW)).

Krakeend: in september waren heel de tijd tussen de 60 en 110 ex. te bewonderen op het Broekskot (AVL, BM, DJ), in oktober en november vielen de aantallen terug tot 20 à 30 ex. (ADu, AVL, BM, DJ, JR, LVS, WDW). Ook op andere plassen werden krakeenden waargenomen, zij het in kleiner aantal.

Pijlstaart: regelmatig kleine groepjes op het Broekskot (2 tot 7 ex.) (ADu, AVL, BM, DJ, WDW).

Wilde eend: steeds aanwezig op Broekskot en andere plassen; maximum van ca. 50 ex. (AD, ADu, AVL, BM, DJ, JR, LVS, WDW).

Wintertaling: zeer regelmatig waargenomen op het Broekskot in wisselend aantal (1 tot 50 ex.) (AD, ADu, AVL, BM, DJ, JR, LVS, WDW).

Zomertaling: Na het mogelijk broed-geval werd deze soort ook nog eens in september waargenomen: 2 ex. op 23/9 (BM).

Slobeend: vanaf eind september zaten regelmatig 10 tot 20 ex. op het Broekskot (AVL, BM, DJ, LVS, WDW).

Bergeend: na de rui verscheen de eerste bergeend terug op 4/10 (ADu, DJ). Geleidelijk namen ze in aantal toe tot 13 ex. eind november (AD, AVL, DJ, JD, LVS, WDW).

Tafeleend: slechts twee waarnemingen op het Broekskot in september:

Grote zilverreiger

12 ex. op 22/9 (JR), 1 ex op 25/9(DJ)

Kuifeend: was in de herfst sporadisch aanwezig op het Broekskot in klein aantal: 1 ex. op 18/9 en 3 ex. op 11/10 (AVL).

Buizerd: slechts enkele waarnemingen binnengekomen van 1 of 2 ex. verspreid over de gehele polder (AVL, BM, JB, JR, LVS); deze soort is waarschijnlijk doorlopend in het gebied aanwezig.

Rode wouw: twee waarnemingen van een doortrekkend exemplaar dat telkens even in de polder pleisterde: 23/9 (BM), 24/10 (LVS).

Bruine kiekendief: ook twee waarnemingen van een pleisterend ex.: 18/9 (AVL), 13/10 (LVS).

Sperwer: werd bij de trektellingen regelmatig waargenomen, zowel overtrekkend als ter plaatse (LVS), 3 ex. boven Rallegat-west op 14/11 (WM).

Smelleken: werd éénmaal tijdens trektelling overtrekkend gezien (LVS).

Boomvalk: nog waarnemingen van jagende ex. tussen 1/9 en 23/9 (AVL, BM, JB, WM).

Torenvalk: op 6/10 2 ex en op 8/10 1 ex in de Graspolder (AVL, LVS).

Waterral: in november werd de waterral roepend waargenomen op Rallegat, Broekskot, Zwart Gat en Barberven (AVL, DJ, LVS).

Waterhoen: frequente waarnemingen op het Broekskot en Rallegat, tot 5 ex. (AD, ADu, DJ, WDW)

Meerkoet: op alle plassen en alle momenten waar te nemen, grootste aantallen op het Broekskot (max. 8 ex) (AVL, DJ, WDW).

Watersnip: tussen eind september en eind november vele waarnemingen op Broekskot en Donker Gat, met voor de polder redelijk hoge aantallen: tot maximaal 14 ex. (AD, ADu, AVL, DJ, LVS, WDW).

Houtsnip: deze verdoken levende vogel werd toch twee keer waargenomen: 26/10 (LVS) en 27/11 (DJ). Waarschijnlijk verblijven meerdere exemplaren de gehele winter in het gebied, maar de trefkans is erg klein.

Witgatje: deze steltloper was regel-

matig waar te nemen op verschillende plassen, tot 6 ex. (Broekskot, Reigershoek, Plevierenhoek) (AD, AVL, DJ, LVS).

Kievit: langs de Schelde werden tamelijk grote aantallen gezien: 39 ex. op 2/10 (AVL) en 170 ex op 5/11 (LVS).

Ijsvogel: werd in de herfst zeer frequent gezien en gehoord op het

mezen, waaronder meestal ook gewone goudhaantjes zitten (AVL, LVS)

Goudhaantje: veelal samen met mezen rondvliegend in de polder, tot 3 ex. (AVL, BM). Kan ook in de tuin waargenomen worden zoals ES deed.

Zwarte roodstaart: ook een tamelijk late waarneming van deze soort: 7/10 (LVS)

Goudvink

Broekskot, maar ook op het Groot Rietveld, de Violiergracht en de Leigracht, tot 3 ex. (AD, ADu, AVL, BM, DJ, JR, LVS, WDW).

Kleine bonte specht: deze kleine broer van de grote bonte specht zie je niet zo gauw in de Hobokense Polder. Tijdens trektellingen werd 2 maal op 5/10 en 6/10 een roepend ex. in de Graspolder (LVS) aangetroffen.

Boomleeuwerik: werd af en toe overtrekkend waargenomen tijdens de tellingen. Op 12/10 kwam 1 ex. in de polder rusten of eten zoeken (LVS).

Grote gele kwikstaart: werd enkele keren waargenomen in oktober (ADu, DJ, LVS).

Zwartkop: late waarneming van deze soort op 5/11 (LVS). De meeste zwartkoppen hebben dan reeds warmer oorden opgezocht.

Vuurgoudhaantje: deze kleine vogeltjes werden begin oktober enkele malen langs de oude spoorweg waargenomen in gemengde groepen

Beflijster: tijdens de trektellingen, net op de dag van onze trekvogelexcursie (14/10) werden 3 ex. waargenomen, spijtig genoeg op grote afstand (LVS en excursiedeelnemers).

Koperwiek: vanaf begin oktober worden regelmatig groepjes pleisterende koperwieken waargenomen verspreid over de gehele polder, tot 57 ex (AVL, LVS)

Kramsvogel: op 13/11 werden 27 pleisterende exemplaren waargenomen in de Graspolder (AVL)

Baardmannetje: 2 ex. op 14/10 van dit sierlijke vogeltje in het riet op een braakliggend terrein langs de Petroleumkaai. Het terrein werd enkele dagen later helemaal kaal gemaakt.

Boomkruiper: wordt net als vuurgoudhaantje wel eens aangetroffen in gemengde groepen mezen: 1 ex op 4/11 (BM)

Rietgors: bijna dagelijkse waarnemingen bij de trektellingen, 1 pleisterend ex. op 5/11.

Keep: ook van deze trekvogel werden begin november groepjes pleisterend aangetroffen, tot 30 ex. (BM, LVS)

Putter: in de graspolder zit dit mooie vogeltje veelal aan de zaadjes te pikken van grote kaardenbol of teunisbloemen; tot 8 ex. (AVL, LVS)

Goudvink: zeldzame vogel in de polder die tijdens de trekperiode wel eens even wil blijven hangen; twee waarnemingen in de Graspolder van begin november: 2/11 (LVS), 4/11 (BM)

Barmsijs: in de Graspolder werden in november kleine groepjes van deze soort waargenomen, tot 15 ex. (AVL, LVS). Er worden meerdere ondersoorten onderscheiden; hier betreft het waarschijnlijk allemaal de kleine barnsijs.

Sijs: ook deze trekvogeltjes kwamen vanaf begin november op krachten in de polder, groepjes tot 25 ex. (BM, LVS)

Waarnemers:

AD: André Driessen - ADu: Alberto Duerinck - AVL: André Van Langenhove - BM: Bert Mertens - DJ: Danny Jonckheere - ES: Eva Suls - JB: Jan Bosmans - JN: Jeannine Nielandt JR: Jan Rose - LP: Louissette Possemiers - LVS: Luc Van Schoor MG: Marcel Gelyn - WDW: Walter De Weger - WM: Wim Mertens

Zoogdieren

In vorige editie schreef Danny een artikeltje over de rode eekhoorn, waarvan hij een overreden exemplaar had gevonden bij Fort 8 in Hoboken. Deze soort werd onder-

Dergelijke groene verbindingen worden dus wel degelijk gebruikt door zoogdieren en moeten als ecologische verbindingen behouden worden in het stedelijke gebied.

tussen ook waargenomen langs de Hollebeek. Zelf zag ik een exemplaar langs het Ringfietspad niet ver van het Nachtegalenpark, waar ze enkele jaren geleden zijn uitgezet. Via smalle groene zones (Tarzanboskes, Ringfietspad, Hollebeekvallei...) blijkt dit diertje zich momenteel vanuit kerngebieden (Nachtegalenpark – Den Brandtpark, Schoonselhof...) te verspreiden naar andere gebieden.

Waarschijnlijk hebben ook ree (in september nog waargenomen door Gilbert VDV), vos en steenmarter via dergelijke kleine open ruimtegebieden de weg naar de Hobokense Polder gevonden. Het reetje zou ook wel van Linkeroever kunnen komen. Ter hoogte van Lippenbroek zagen professor Meire en medewerkers recentelijk een ree de Schelde overzwemmen.

Vogeltrektellingen in de Hobokense Polder

Herfst 2007

Luk Smets

Van 2 oktober tot 12 november kon je Luc Van Schoor bijna dagelijks ontmoeten op de Scheldedijk ter hoogte van de Hobokense Polder. Tijdens het hoogtepunt van de vogeltrek werd gedurende 21 dagen geteld wat er zoal van onze gevederde vrienden passeerde op hun tocht naar het warmere zuiden. De Schelde is immers een geliefde trekroute. Luc was er 20 dagen bij, dikwijls was hij zelfs de enige teller.

We ontvingen op de laatste teldag volgend mailtje:

Vanmorgen duidelijk al wat ganzen, waaronder eerste rietganzen, naar Z-ZW, naar Frankrijk? Verrassend was de doortrek van een ijsgors en een wel zeer late boerenzwaluw. Zonder tegenbericht was deze 21e telling de laatste voor dit jaar. In vergelijking met de 8 tellingen van 2006 zijn we er een stuk op vooruitgegaan.

Ik denk dat we hiermee de Hobokense Polder duidelijk op de kaart hebben gezet. Laat ons hopen dat de respons volgend jaar iets groter is, want één of twee waarnemers zijn op sommige dagen niet of nauwelijks in staat om de meeste doortrekkers te ontdekken en te tellen, laat staan te noteren. Daardoor "ontsnappen" heel wat gevleugelde passanten aan de nodige aandacht. Bij deze wil ik vooral André Van Langenhove van harte bedanken voor het mee 'vogelspieden' en tellen. Dank zij zijn enthousiasme en scherpe blik was hij een kostbare hulp. Oude getrouwe vogelobservator en onderzoeker Bert Mertens wil ik graag bedanken voor zijn solo telling van 4 november en Wim, Luk en Ria voor de aankondiging en begeleiding van de excursie ter plaatse op 14 oktober.

*Natuurvriendelijke groeten,
Luc Van Schoor*

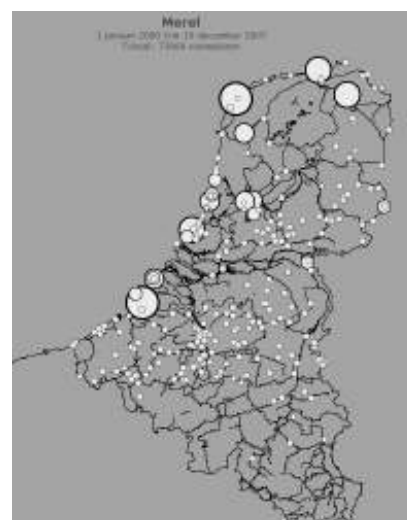
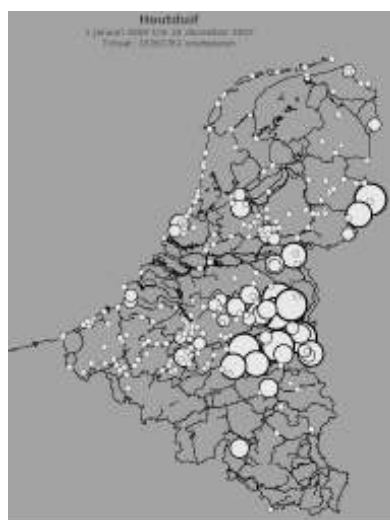
Het bestuur van onze vereniging dankt Luc uitdrukkelijk voor zijn enorme inzet.

De resultaten van de trektellingen kan je vinden op www.trektellen.nl. Op deze site kan je de data van tientallen trektelposten visualiseren. Zo kan je het doortrekpatroon van een bepaalde soort opvragen en vergelijken.

Bijgaande kaartjes tonen duidelijk dat de merel een voorkeur heeft voor trek langs onze kust, terwijl de houtduif liever de zandige kempen overvliegt.

Dagrecords Hobokense Polder

Soort	Aantal	Datum	Soort	Aantal	Datum
Dodaars	1	15/10/2007	Holenduif	43	6/11/2007
Fuut	2	7/10/2007	Houtduif	1157	14/10/2007
Aalscholver	283	3/11/2006	Turkse Tortel	3	15/10/2007
Grote Zilverreiger	3	4/10/2007	Grote Bonte Specht	3	4/11/2007
Blauwe Reiger	6	13/10/2007	Boomleeuwerik	6	27/10/2006
Knobbelzwaan	6	3/11/2006	Veldleeuwerik	274	27/10/2006
Kleine Zwaan	5	4/11/2007	Boerenzwaluw	22	4/10/2007
rietgans spec.	237	12/11/2007	Boompieper	1	7/10/2007
Kolgans	67	4/11/2007	Graspieper	1340	4/10/2007
Grauwe Gans	437	12/11/2007	Waterpieper	7	12/11/2007
Canadese Gans	171	29/10/2006	Grote Gele Kwikstaart	4	5/11/2006
Nijlgans	27	4/11/2007	witte kwikstaart spec.	11	7/10/2007
Casarca	1	2/11/2006	Witte Kwikstaart	38	4/10/2007
Bergeend	12	3/11/2006	Heggenmus	6	15/10/2007
Krakeend	10	7/10/2007	Beflijster	3	14/10/2007
Wintertaling	5	12/11/2007	Merel	4	4/11/2006
Wilde Eend	22	5/11/2007	Kramsvogel	140	2/11/2006
Pijlstaart	6	5/11/2007	Zanglijster	101	4/11/2007
Slobeend	3	10/10/2007	Koperwiek	158	5/11/2007
Kuifeend	15	5/10/2007	Grote Lijster	13	14/10/2007
Middelste Zaagbek	1	6/11/2007	lijster spec.	51	14/10/2007
Bruine Kiekendief	1	4/10/2007	Staartmees	18	5/10/2007
Blauwe Kiekendief	2	29/10/2006	Pimpelmees	89	5/11/2007
Sperwer	5	29/10/2006	Koolmees	24	4/11/2007
Buizerd	12	27/10/2006	Gaai	16	4/10/2007
Torenvalk	2	27/10/2006	Kauw	663	14/10/2007
Smelleken	1	28/10/2007	Roek	21	4/11/2006
Slechtvalk	1	29/10/2006	Zwarte Kraai	53	5/10/2007
Meerkoet	2	2/11/2006	Spreeuw	1910	4/11/2006
Scholekster	4	4/10/2007	Ringmus	32	5/11/2007
Goudplevier	1	4/10/2007	Vink	567	12/10/2007
Kievit	171	5/11/2007	Keep	185	5/11/2007
Bonte Strandloper	1	5/11/2006	vink spec	2622	4/10/2007
Watersnip	3	4/11/2006	Groenling	16	14/10/2007
Houtsnip	1	6/11/2007	Putter	10	4/11/2007
Wulp	7	28/10/2007	Sijs	87	28/10/2007
Witgat	2	2/11/2006	Kneu	207	4/10/2007
Zwartkopmeeuw	4	27/10/2006	Barmsijs	15	5/11/2007
Kokmeeuw	2000	4/11/2007	Kruisbek	5	2/11/2007
Stormmeeuw	26	6/11/2007	Ijsgors	1	12/11/2007
Kleine Mantelmeeuw	5	4/11/2006	Geelgors	3	5/11/2007
Zilvermeeuw	58	5/11/2007	Rietgors	9	30/10/2006
Grote Mantelmeeuw	5	4/11/2006	Grauwe Gors	1	15/10/2007

Watervogeltellingen in de Hobokense Polder

Kris Vos stuurde een klein verlagje van de telling van 17 november. Liefhebbers om dit ook eens mee te maken, nemen contact op met André.

André was blij verrast toen hij enkele nieuwe kandidaat- watervogeltellers zag komen opduiken aan de vijver in de Scheldelei. In de kijkhut hebben we heerlijk genoten van het komen en gaan van de ijsvogel; dat blijft een mooie waarneming. Ook leuk waren de 5 watersnippen die we allemaal mooi hebben kunnen bekijken met de telescoop van Danny die André mee had. Dat André soms wel eens

naar iets anders gluurt, zie je op de foto. Voor ons, beginners, was het leuk onze kennis van de eenden op te frissen, zowel op de vijvers als op de Schelde. En als er, volgens

André, dan niet veel vogels te tellen vielen, het was een prachtige voor-middag en we hebben er allemaal van genoten. Bedankt André voor de deskundige uitleg.

Waarnemer:	André Van Langenhove	
Datum	14/10/2007	17/11/2007
Dodaars	3	1
Fuut	2	
Aalscholver		6
Blauwe Reiger	1	2
Canadese Gans		32
Bergeend	1	3
Krakeend	41	1
Wintertaling	18	58
Wilde Eend	29	103
Soepeend		1
Pijlstaart	4	
Slobeend		16
Waterhoen		5
Meerkoet	3	11
Kievit	27	6
Watersnip		5
Kokmeeuw	52	233
Stormmeeuw	3	1
Zilvermeeuw	7	9
Grote Mantelmeeuw	2	

Paddenraapactie 2008

Hulp is welkom !

Al vele jaren wordt er een padden-overzetactie georganiseerd in de omgeving van de Hobokense Polder. Februari - maart is voor de padden, kikkers en salamanders de ideale periode om de liefde te bedrijven. Ze trekken dan massaal naar hun voortplantingspoel. In Hoboken dienen ze hiervoor de vrij drukke Scheldelei of Schroeilaan over te steken. Traag, maar roekeloos beginnen ze aan hun overtocht, zich van geen kwaad bewust. En het uur dat ze hiervoor kiezen is de vallende duisternis: het moment dat er veel autoverkeer is in de omgeving. Binnenkort is het weer zover ! We hebben jullie hulp dan ook heel hard nodig om onze padden en kikkers weer veilig de straat te doen oversteken. En ja,

deze diertjes verkiezen vooral vochtig weer en redelijk zachte temperaturen.

Wat gaan we doen?

Net als vorig jaar gaan we een **paddenscherm** plaatsen, deze keer in de Schroeilaan. Tussen paaltjes van ca. een halve meter hoogte wordt

folie gespannen. Op regelmatige afstanden gaan we aan beide zijden van de folie emmers ingraven.

Uiteraard blijven we de **dagelijkse avondwandelingen** verrichten.

Op deze avonden rapen we in de Scheldelei en aangrenzende straten de diertjes op en brengen ze naar

veiligere oorden. In de Schroeilaan moeten de diertjes uit hun benarde positie bevrijd worden.

Wil je daadwerkelijk een handje toesteken bij de dagelijkse paddenoverzet in februari en maart, meld je bij

Danny Jonckheere, 03/ 828 64 03
jonckheeredesmedt@gmail.com

Een mooie brochure met interessante informatie over de paddentrek geven we je als medewerker graag cadeau.

Nieuwe vlindersoort voor België in de Hobokense Polder!!!

Bij het zoeken naar nachtvlinders maak ik meestal gebruik van een generator en lampen om de vlinders aan te trekken. Er hangt een verticaal laken waarop de meeste vlinders rustig gaan zitten. Omdat ik enkel de macro's bestudeer, ken ik niets van de kleinere soorten nl. de micro's... daarom neem ik nu en dan, op het goed vallen uit, een selectie van de aangekomen micro's mee voor mijn broer Willy die deze families wel bestudeert. Het toeval wil dat er nu een totaal nieuwe soort voor België tussen zat nl. **Coleophora salinella Stainton 1858**, Hobokense Polder 30 VI 2007: 1 vrouwtje! Er zijn nog geen Nederlandse namen voor micro's gemaakt.

Omdat dit geslacht "coleophora" erg moeilijk te determineren valt, stuurde mijn broer dit diertje naar de Nederlandse specialist Hugo van der Wolf, die het volgende schreef:

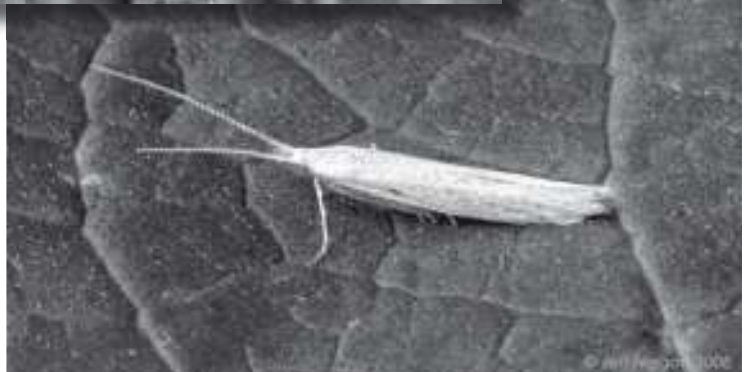
"Coleophora salinella Stt. "Belgium Prov. Antwerpen Hoboken-Polder 30.VI. 2007 leg. G. De Prins" gen. prep. female Wf. 10.133. Ik kan deze soort niet vinden in jouw Catalogue. Hij is wellicht nieuw voor België. Ik breng het doosje mee naar Snel-len, of anders naar de eerstvolgende Liefhebbersdag. Groeten, Hugo"

Meer info op de volgende site:
<http://www.bladmineerders.nl/minersf/lepidopteramin/coleophora/salinella.htm>

Coleophora salinella Stainton 1858
Lepidoptera, Coleophoridae
Volgroeide larven in een vrijwel gladde grijsbruine, driekleppige,

Dit is **geen** Coleophora salinella maar wel Coleophora vestianella, deze lijkt erg op onze "nieuwe" soort waar spijtig genoeg geen foto van te vinden is.

buisvormige zijden zak van ca 6 mm met een mondhoek van 30°-45°. De larven vreten vanaf september en zijn volgroeid in oktober (Emmet, Langmaid, Bland e.a., 1996a). In Nederland zeldzaam; niet bekend in België. C. salinella leeft vooral op Atriplex littoralis en A. prostata en ook op Halimione. Geen enkele van deze voedselplanten komt in Hoboken voor. Volgens de meeste gegevens enkel in zoutvegetaties, zoals in het Land van Saeftinghe. Toch kunnen deze dieren, om zich proberen te verspreiden, erg ver vliegen als de wind voor hun gunstig is... het is dus

een enorm toeval geweest om deze soort in de Hobokense Polder aan te treffen.

Het diertje heeft een eigenaardige verspreiding: Portugal, Spanje, Italië, Frankrijk, Nederland en het Verenigd Koninkrijk in West-Europa. In het oosten: Tsjechië, Slovaakse, Hongarije, Bulgarije en Rusland.

Een Europese verspreidingskaart vind je op:
<http://www.lepidoptera.pl/show.php?ID=3321&country=NL>

Guido De Prins
e-mail: guido.deprins@telenet.be

Vogels voeren en beloeren: groot telweekend !

's Winters geraken vogels moeilijk aan voedsel. Dan hebben ze juist extra veel energie nodig om hun lichaamstemperatuur op peil te houden. Het bijvoederen van vogels in de winter is bij veel mensen dan ook een populaire bezigheid. Niet alleen

help je de vogels om barre tijden door te komen, je krijgt er een schitterend schouwspel voor terug!

Natuurpunt organiseert al enkele jaren een telweekend om aan de weet te komen welke vogels er zoal in de

Vlaamse tuinen voorkomen.

Bij je Natuur.blad kreeg je allicht een prachtige folder met alle informatie om deel te nemen.

Doe mee op 2 en 3 februari !

Een halve groene Hollebeek? 1 hectare bos zou sneuvelen!

Frans Thys

Al verschillende malen hebben we uw aandacht gevestigd op de intentie van de stad Antwerpen om een groen lint te behouden doorheen de Hollebeekvallei, tussen het Schoonselhof en de Zwaantjes. De stad voltooit nu de consultatieronde bij bewoners en belangengroepen. Het is de bedoeling dat in het voorjaar van 2008 het ontwerp van het RUP Hollebeek (Ruimtelijk Uitvoeringsplan) openbaar gemaakt wordt, waarna de mogelijkheid bestaat alsnog opmerkingen en bezwaren in te dienen.

In het kader van deze consultaties hebben wij een onderhoud aangevraagd bij de bevoegde schepen Van Campenhout. Wij, dat zijn een afvaardiging van het Actiecomité Hollebeek en van de beide betrokken afdelingen van Natuurpunt, namelijk Zuidrand Antwerpen en Hobokense Polder. Met het oog op dit onderhoud is door de drie verenigingen samen ook een 14 bladzijden tellend dossier opgesteld, dat tevens voorzien is van enkele kaartbijlagen.

De krachtlijnen van onze voorstellen zijn al vermeld in één van onze vorige Polder.bladen, namelijk het behoud van vier belangrijke groenrestanten: de Hollebeekwei aan de

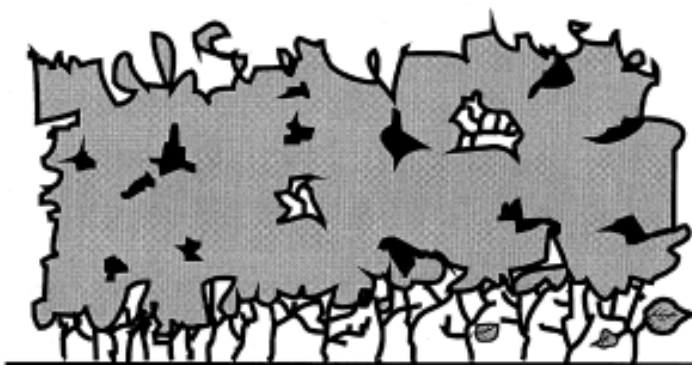
gelijknamige straat, de volkstuintjes achter het kerkhof, het Motteke én het eikenbos aan de Salesianenlaan, allemaal gelegen op grondgebied van het district Hoboken. Ook wordt gepleit voor het realiseren van een parkzone op dat deel waar nu landbouwactiviteiten zijn (serres aan J. Moretuslei), te realiseren als deze activiteiten binnen enkele jaren beëindigd worden. Aan de eigendomsstructuur van de woonegelegenheden die palen aan de Hollebeek (zowel linker- als rechteroever) wordt niet geraakt. Wel wordt aanbevolen een groene strook te voorzien van maximaal 5 m breed (bij kleine tuinen veel minder of zelfs nihil). Deze moet de beekbeheerder (provincie) toelaten onderhoudswerken te verrichten; bovendien heeft deze beekstrook zijn nut als levensruimte voor dier en

plant. Waar mogelijk wordt doorheen de vallei ook een wandelpad aangelegd, uitsluitend op openbaar domein.

Dit dossier onder de vorm van een advies is ook voorgelegd aan verschillende bewonersgroepen, die er grosso modo gunstig op gereageerd hebben. De steun van alle omwonenden en van heel wat verenigingen en groepen zal echt wel nodig zijn. Uit wat 'goed ingelichte bron' genoemd wordt, hebben we intussen vernomen dat de groene plannen van de stad meer beginnen te neigen naar **bleekgroene plannen!** Het ziet er immers naar uit dat de **1 hectare eikenbos aan de Salesianenlaan gewoon verkaveld gaat worden.** De Hollebeekweide zou behouden worden, maar langs de straat zelf komen wellicht een 6tal woningen, zodanig dat de doorkijk naar de weide verdwijnt. Een spijtige zaak. Er is duidelijk nog werk aan de winkel willen we de Hollebeekvallei echt groen houden. Eén hectare bos kappen en vervangen door woningen in een 'groen'RUP, neen dat kan niet!!

Wie graag een exemplaar heeft van het advies van de drie natuurverenigingen, kan dit aanvragen bij Frans Thys, tel. 03/830 20 51

Behaag natuurlijk 2007 : De resultaten!

Het succes van Behaag...natuurlijk lijkt niet te stoppen. Dit jaar was de groei zelfs opmerkelijk. Ondanks het feit dat er twee gemeenten minder meededen, (zij sloten aan bij de actie van Natuurpunt Antwerpen Noord), steeg de verkoop met 12,8% uitgedrukt in aantal planten. In totaal werden 75.480 planten aan de man of vrouw gebracht. Via deze weg heeft Natuurpunt Hobokense Polder ook een bescheiden deelname gehad in de mussencampagne van de stad Antwerpen.

Met de campagne Behaag...natuurlijk werkt Natuurpunt alvast aan één van de doelstellingen van de vereniging: de herwaardering van kleinschalige natuur, zoals hagen, houtkanten en knobomen.

De volledige resultaten zijn te vinden op website www.natuurpunt.be/behag

Brugpensioen

Vijf jaar geleden moest ik, met spijt, op brugpensioen. Twee jaar geleden kreeg Gilbert plotseling een visioen: Hij vroeg mij om in de Hobokense Polder te komen werken, Hij zei: "we houden daar het groen wat binnen de perken". Op mijn eerste werkdag zou Gilbert mij de taak onthullen. Mijn taak was om een betonmolen met zand en kalk te vullen. We vulden zakken met een mengsel van traskalk en zand, We werkten wel niet in het groen, maar toch was het plezant, Ik wist niet direct waar al die gevulde zakken voor dienden. Maar dat speelde geen rol want ik ontmoette er toffe vrienden. We bouwden een KIJK.punt en deden dit gewoon voor een goed doel, Rolstoelgebruikers kunnen nu ook eens kijken naar dieren in de poel, We hopen dat deze constructie nog vele jaren zal blijven leven, De zakjes hadden we, behalve kalk, ook wat cement moeten geven, We bereikten een mijlpaal, de laatste zak, het einde der werken, En Gilbert zei: vanaf nu houden we het groen wat binnen de perken, Ik ben benieuwd, maar denk nu toch, na meer dan vijfduizend zakken, Dat ze ons voor een betonmolen niet zo rap meer kunnen plakken, Ik weet zeker dat we aan het natuurgebied nog heel wat kunnen doen, Dat was dan ook mijn idee toen ik er begon op mijn brugpensioen.

B.M.V. (Beton Molen Vuller) alias Paul Van den Broecke

Op de Dag van de Natuur werd door onze Goudklompjes de laatste zak gevuld voor het KIJK.punt. Vol trots poseren enkelen van hen met een welverdiend Polderbierke op de zakkenwand.

Via deze weg: BEDANKT MANNEN !

Dag van de Natuur Zondag 18 november 2007

De Dag van de Natuur was weer een topdag voor de Hobokense Polder. In totaal kwamen toch een kleine 50 mensen op de een of andere manier hun steentje bijdragen:

- werken aan het Kijk.punt (de laatste loodjes, eh loodzware zakken werden gelegd)
- natuurbeheer in het gebied, waarbij we o.a. konden rekenen op een enthousiaste ploeg Givers van de scoutsgroep Sint-Joris van het Kiel.
- een aantal dames die zorgden voor de info- en verkoopsstand en niet te vergeten voor het verwennen van het noeste werkvolk met soep, koffie, thee, warme chocomelk en glühwijn.
- twee gemotiveerde gidsen die in de namiddag toch een 50-tal wandelaars meebrachten.

Een aangename dag! Bedankt aan allen die erbij waren!

Jong geleerd is oud gedaan ...
Flor, ons jongste hulpje, op weg naar "zijn werkplaats"

De juten zakken van het KIJK.punt vormen reeds een goede groeiplaats voor dit zwammetje: Hans Vermeulen, dé paddestoelenkenner van Natuurpunt Educatie, wist ons te vertellen dat het de **bruine bekerzwam** betreft.

Kasteel De Horst, Wingevallei en Walenbos: zondag 28 oktober 2007

Leiding en gids: Frans Thys

Verslaggever: Luk Smets - Deelnemers: 14

Met 10 in twee auto's reden we naar de afspraakplaat aan Kasteel van Horst. Daar vervoegden ons nog 4 deelnemers, waaronder gids Frans. Als goede Natuurpunter heeft Frans een breder blikveld dan enkel de natuur. Daarom vergastte hij ons op een heuse historische uiteenzetting over het kasteel van Horst en wees ons op de invloed van verschillende bouwstijlen die het kasteel bij verschillende verbouwingen onderging sinds de eerste sporen in de 11e eeuw. Momenteel is het eigendom van de Vlaamse Gemeenschap, die het in erfpacht heeft gegeven aan Erfgoed Vlaanderen.

Tijdens de uiteenzetting worden we toch af en toe afgeleid. Een grote zil-verreiger, die opvliegt van de vijver, is toch even onze aandacht waard. Op de oude brug ontdekken we pareltjes als steenbreekvaren en muurvaren. Grote egelskop, die tegen een zekere graad van eutrofiëring bestand is, groeit op ondiepe plekken in de vijver samen met lisdodde.

Hier drijft als grappige afwisseling een bootje gemaakt van kurkstoppen. Er steekt een opgerold briefje in. Met wat moeite wordt het bootje op het droge gehaald. Het briefje blijkt een Engelstalige liefdesverklaring te bevatten van een kotstudent, die dankt voor de mooie tijd die hij in onze contreien heeft mogen doorbrennen. Onze tocht leidt ons door een gevarieerd landschap van weiland, akkers en bos. De klimop staat nu in bloei en is een zeldzame nektarbron in dit jaargetijde. We merken op dat de fertiele stengels ronde bladeren en de steriele globbe bladeren dragen.

Een bord van de plaatselijke wildbeheerseenheid verzoekt ons om stilte. We vragen ons af hoe er in stilte zal gejaagd worden. Wordt het geweer vervangen door een katapult? De fazanten die we zien zijn in elk geval zo tam, dat ze zeer dicht genaderd kunnen worden. Zouden ze uitgezet zijn? Maar dit mag waarschijnlijk niet hardop gezegd worden.

In de gracht groeit egelsboterbloem, door zijn niet-ingesneden blad een

uitzondering bij de boterbloemen. Het landschap wordt heuvelachtiger. Dit zijn de Diestiaanheuvels: oude zandbanken daterend uit de krijt-zee. Deze ijzerzandstenen heuvels hebben een hoogte van 50 à 60 m ten opzichte van het omliggend landschap. De donkere grond absorbeert meer warmte, wat hier een microklimaat veroorzaakt met minder nachtvorst. Dit heeft in vroegere tijden zelfs druiventeelt mogelijk gemaakt.

Dit reliëf heeft ook het ontstaan van holle wegen mogelijk gemaakt. Momenteel worden die terug in ere hersteld en veelal als toeristisch wandelpad gebruikt. Na een gezellige picknick in een plaatselijk cafeetje starten we onze namiddagexcursie door het Walenbos, volgens Frans het mooiste bos van Vlaanderen. Het wordt door de Vlaamse Gemeenschap beheerd als natuurreservaat. Het onderscheid tussen broekbos en wandelweg

is soms moeilijk te maken. Wout merkt snel dat zijn bottinnen wat laag zijn voor de slijkpoelen, terwijl Ludo zelfs een laars verliest. Maar uiteindelijk komen we zonder verliezen aan ons vertrekpunt, waar we Frans hartelijk danken voor deze aangename en leerrijke dag.

Veel meer foto's vind je in onze fotogalerij op www.hobokensepolder.be

Kom op voor de natuur en het goede doel ! Help mee plastic dopjes en kroonkurken sparen !

1. Plastic dopjes verzamelen

Een blindengeleidehond kost (aan opleiding e.d.) zo'n 15 000 euro, maar een blinde hoeft daar niets voor te betalen. Omdat het Belgisch Centrum voor Geleidehonden (BCG) dit in zijn plaats bekostigt, heeft het nood aan sponsors en sympathisanten.

Vrijwilligers in heel Vlaanderen hebben zich tot doel gesteld door het verzamelen van **plastic dopjes** geld in te zamelen dat integraal wordt doorgestort aan het BCG. Per kg ingezamelde dopjes krijgt men 0,22 euro. Deze dopjes worden door de vrijwilligers van de inzamelpunten zonder transportkosten naar de ver-

werkende firma gebracht.

Natuurpunt Hobokense Polder ondersteunt dit project dat bovendien het milieu ten goede komt. Plastic dopjes die anders toch op de afvalberg terecht komen, worden immers gerecycleerd tot duurzame palletten. Dus: verzamel je plastic dopjes!

Alleen **propere** plastic schroefdopjes van **drankflessen** worden ingezameld, d.w.z. van mineraal- of spuitwater, frisdrank (cola, limonade, ...), melk, fruitsap.

Dus **niet** van detergents, zeeproducten of oliën. Wij ondersteunen de Polderstadschool die al enige jaren aan de actie deelneemt.

Meer info over de dopjesactie op www.dopjesactie.be

2. Kroonkurken verzamelen

Onze vrienden van Natuurpunt Oude Spoorweg verzamelen **kroonkurken**. De opbrengst hiervan gebruiken zij voor aankopen van kleine perceeltjes natuurgebied in hun werkingsgebied. Dus: verzamel ook je kroonkurken van bierflesjes, ...!

Wat doe je met je verzamelde plastic dopjes en kroonkurken? Steek ze apart in een stevige zak of doos en bezorg ze aan André Driesen, Krekelstraat 124 2660 Hoboken, tel. 03/829 19 10

Activiteitenkalender

Activiteiten, waar je je op voorhand moet voor inschrijven, zijn in vet gemarkeerd.

- Za. 12 jan Natuurbeheer in de Hobokense Polder
Zo. 13 jan **Boottocht op de Schelde**
Wo. 16 jan Bestuursvergadering in Zaal Moretus
We. 19/20 jan Watervogeltellingen
Zo. 27 jan **Vogeltocht naar Zuid-Holland**
Za. 2 feb Gezellig samenzijn en ledenvergadering
Za. 9 feb Natuurbeheer in de Hobokense Polder
We. 16/17 feb Watervogeltellingen
Wo. 20 feb Bestuursvergadering in Zaal Moretus
Za. 8 ma **Saeftinghe en Kerncentrale Doel**
Zo. 9 ma Natuurbeheer in de Hobokense Polder
We. 15/16 ma Watervogeltellingen
Zo. 16 ma Lentewandeling in de Hobokense Polder
Wo. 19 ma Bestuursvergadering in Zaal Moretus
Ma. 24 ma **Paasmaandaguitstap naar Honegem en Raspaillebos**

Elke week op woensdag natuurbeheer met de Goudklompjes van 9.30 u tot 13.30 u.
Voor info: contacteer Gilbert Van de Velde, 03/825 12 75

Cursussen:

- Amfibieën:** Theorie: 15 januari - Praktijk: 17 februari
Zet je tanden in de natuur: 21 februari
Gidsen voor kinderen: Theorie: 27/2 - Praktijk: 9 maart
Wat vliegt en broedt er op het Kiel?: 16 april

Opgelet: het wandelweekend naar de Westhoek dd 25 tot 27 april is volgeboekt !

Artikels voor het volgende Polder.blad - met verschijningsdatum 1 april 2008 - dienen bij de redactie te zijn op **29 februari 2008**
(zie colofon, blz. 2)

www.hobokensepolder.be

Met medewerking van het district Hoboken

AFZENDER en VU
Luk Smets
J.F.Kennedylaan 22
2630 Aartselaar
Afgiftekantoor 2660 Hoboken 1